

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Barbora Vavroušková

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Petr Liška, LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. února 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 168 248 znaků včetně mezer.

Barbora Vavroušková

V Rakovníku dne 28. února 2024

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. JUDr. Petru Liškovi, LL.M., Ph.D., vedoucímu své diplomové práce, za ochotu, vstřícnost, připomínky a cenné rady, které mně při psaní diplomové práce poskytl.

Děkuji také své rodině a přátelům za jejich podporu po celou dobu svého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický exkurz.....	3
1.1. Výběr starobylých ochranných regulí.....	3
1.2. Výběr historické právní úpravy v Čechách	3
1.3. Moderní koncept právní úpravy, vliv Evropské unie	4
2. Základní pojmy	7
2.1. Kontrahenti	7
2.1.1. Spotřebitel	7
2.1.2. Podnikatel.....	13
2.2. Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem	23
3. Uspořádání právní úpravy spotřebitelského práva v ČR	27
3.1. Veřejnoprávní úprava	27
3.2. Soukromoprávní úprava	28
3.3. Shrnutí	29
4. Vybraná pravidla obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem.....	30
4.1. Obecná ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem	30
4.1.1. Informační povinnost podnikatele.....	31
4.1.2. Interpretace smluvních ujednání	35
4.1.3. Zakázaná ujednání ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem	38
4.1.4. Zvláštní úprava v případech odstoupení spotřebitele od smlouvy	44
4.2. Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem distančním způsobem	46
4.3. Smlouvy o finančních službách uzavírané se spotřebitelem distančním způsobem ..	47
4.3.1. Zvláštní informační povinnost	51
4.3.2. Závaznost předmluvních informací	52
4.3.3. Komunikace se spotřebitelem prostřednictvím telefonních hovorů.....	53
4.3.4. Odstoupení od smlouvy o finanční službě uzavřené distančním způsobem	56
4.3.5. Neobjednané plnění.....	59
5. Náhled do právní úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem ve Spolkové republice Německo	60
Závěr.....	63
Seznam použitých zkratk.....	65
Seznam použitých zdrojů	66
Název, abstrakt, klíčová slova.....	70
Title, abstract, keywords	71

Úvod

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem je dlouhodobě aktuální téma, jehož význam v čase nijak neztrácí, ba naopak. Spotřebitelé tvoří svými výdaji 54% HDP Evropské unie¹ (dále jen „EU“).

Téma obchodních smluv uzavíraných se spotřebiteli je velmi široké, proto se ve své práci zaměřím jen na dílčí soukromoprávní úpravu v občanském zákoníku. Pokusím se podat přehled obecné právní úpravy uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem, a dále se budu věnovat ustanovením o finančních službách uzavíraných se spotřebiteli způsobu na dálku.

Cílem této práce je vymezit subjekty spotřebitelských smluv, popsat a analyzovat obecná ustanovení upravující uzavírání smluv se spotřebitelem a ustanovení upravující uzavírání finančních služeb distančním způsobem. Tato ustanovení se budu snažit také zhodnotit a případně navrhnout řešení nalezených nedostatků. Budu se zaměřovat na otázky, zda je regulace přehledná a zda nezpůsobuje výkladové problémy. Argumentovat se pokusím především jazykovou, logickou a systematickou interpretační metodou. Tuzemská regulace bude také komparována, a to především s unijním právem, které je její předlohou.

Zaměřit část práce na finanční služby se spotřebitelem uzavírané distančním způsobem jsem se rozhodla, protože v současnosti se v našem rychle se měnícím světě dochází k určité digitální transformaci uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem. V roce 2021 v České republice využívalo internet k uzavírání různých druhů smluv 57 % osob starších 16 let². Přes internet uzavírají spotřebitelé nejčastěji kupní smlouvy. Velké oblibě se vedle nákupu zboží těší právě také uzavírání smluv o finančních službách. Jejich nehmotná povaha k takovému způsobu uzavírání smluv přímo vybízí.

Nutnost regulace vzájemných práv a povinností mezi kontrahenty je nezbytná a její nastavení by mělo být spravedlivé a vést k vyváženému vztahu mezi nimi. Je však nutno podotknout, že rovnost, které se právo snaží svými ustanoveními dosáhnout, nikdy nebude rovností přirozenou a absolutně spravedlivou.

Úprava obecného uzavírání soukromoprávních smluv předpokládá, že si během onoho procesu smluvní strany nastaví spravedlnost sami. Každý si sám nejlépe dokáže posoudit hodnotu plnění, kterou mu smlouva přináší. Tato hodnota je subjektivní a záleží na různých okolnostech.

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/novy_program_pro_spotrebitele_-_informativni_prehled.pdf, s. 1.

² <https://www.czso.cz/csu/czso/v-case-covidu-jsme-vice-telefonovali-i-nakupovali-online>

Úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem je převážně jednostranně kogentní ve prospěch spotřebitele. Uzavírat obchodní smlouvu se spotřebitelem znamená pro podnikatele více povinností, a to při uzavírání jakýmkoli způsobem. Povinnosti by však neměly omezovat podnikatele více než je nutné.

Smluvním stranám se autonomie vůle, která je základní soukromoprávní zásadou, značně omezuje. Je takové omezení přijatelné?

Opravdu všechna tato pravidla nastavují rovnováhu? Jsou pochopitelná z pohledu strany, která je výrazněji zatížena povinnostmi? Jsou povinnosti ukládané podnikateli přiměřené, rozumné a nutné? Je ochrana poskytovaná spotřebiteli potřebná a dostatečná? Plní svůj účel a funkci? Na tyto otázky se pokusím odpovědět.

Nemělo by se ovšem zapomínat, že kogentní úprava povinností pro podnikatele je i v jejich zájmu. Vytváří totiž rovnější konkurenční prostředí v soutěži o zákazníka – spotřebitele, a tím přispívá i k ochraně poctivých podnikatelů před nepoctivými.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola přibližuje historický vývoj spotřebitelských práv. Kapitola dvě se věnuje základním pojmům, kterými jsou subjekty těchto smluv a pojem obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem jako takovým. Správné definice těchto pojmů jsou jistě nutností k pochopení celého tématu. Třetí kapitola podává stručný přehled o účinné právní regulaci týkající se spotřebitele v České republice. Čtvrtá kapitola se zabývá soukromoprávní úpravou práv a povinností mezi podnikatelem a spotřebitelem při uzavírání obchodních smluv obsaženou v občanském zákoníku. Konkrétně rozebírá v podkapitolách významná obecná ustanovení upravující uzavírání spotřebitelských smluv a ustanovení upravující uzavírání finančních smluv distančním způsobem. Pátá kapitola podává náhled do německé obecné právní úpravy smluv uzavíraných se spotřebitelem a všímá si odlišností s českou právní úpravou.

1. Historický exkurz

1.1. Výběr starobylých ochranných regulí

Právní úpravu ve prospěch spotřebitele (kupujícího) můžeme zaznamenat již u nejstarších civilizací, jako byl starověký Egypt nebo Mezopotámie. Souvisela s rozvojem obchodu, který je pro stát velmi důležitý, protože je pokládán za jednoho z činitelů růstu státního bohatství a lidského rozvoje. Účelem norem bylo ochránit obchod před nepoctivými praktikami obchodníků, které by obchod narušovaly, a i když tato regulace nesměřovala k ochraně jednotlivců, ale k ochraně samotného obchodu, podstatně z ní těžil i tehdejší spotřebitel.³ Asi nejznámější historickou právní památkou je Chamurappiho zákoník vydaný v 17. století př. n. l. v Mezopotámii. Upravuje kupní smlouvu, náhradu škody, ale i úvěr a jeho maximální úrokovou sazbu.⁴

Slavné starověké římské právo, které bylo na svou dobu velmi vyspělé, samozřejmě také obsahovalo z dnešního pohledu prvky spotřebitelské ochrany. Jeho právní systém upravoval jednotlivé druhy smluv a práva a povinnosti z nich vyplývajících. U kupní smlouvy byl kupující chráněn například povinností prodávajícího odpovídat za vady, a to jak faktické, tak i právní.⁵

Středověkou právní úpravu ve prospěch spotřebitele, pokud tak chápeme kupujícího, můžeme najít například ve významném anglickém právním dokumentu Magna Charta Libertatum z roku 1215, protože upravuje jednotné míry pro pivo, víno nebo obilí.⁶

1.2. Výběr historické právní úpravy v Čechách

Právní kultura českých zemí je založena na tzv. kontinentálním právním systému. Tento systém stojí na základech římského práva. Základním právním pramenem tohoto typu právní kultury je zákon. Jedním z prvních zákonů platných na našem území, který by se dnes mohl označovat za právní úpravu obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem, je tzv. Koldínův zákoník. Kodifikace českého městského práva Pavla Kristiána z Koldína byla vydána v roce 1579 pod názvem Práva městská království českého.⁷ Zákoník obsahoval kromě jiného i úpravu závazků a pojem odpovědnost za vady prodávané věci. Městské právo znalo nejdříve vady

³ HULVA, Tomáš. Ochrana spotřebitele. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-064-5, s. 21.

⁴ § 88 Chamurappiho zákoníku: „*Jestliže osoba dala na úrok obilí, vezme za jeden gur obilí jako úrok jednu pi; jestliže dal na úrok stříbro, vezme za jeden šekel stříbra jako úrok jednu šestinu (šekelu) a šest zrněk.*“ KLÍMA, Josef. Zákon Chamurappiho. 1. Vyd. Praha: Československá akademie věd, 1954. 216 s. ISBN neuvedeno, s. 43.

⁵ KINCL, Jaromír. Všeobecné dějiny státu a práva. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983, s. 43.

⁶ SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v soukromém právu. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1

⁷ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003. 3. přepracované vydání ISBN 80-7201-433-1, s. 109.

právní, později i vady faktické. „*Výslovná odpovědnost za faktické vady prodávané věci je uzákoněna v městském právu při prodeji koně. Prodávajícímu se ukládá povinnost sdělit kupci, že kůň je „svobodný a nekradený“, že není „dýchavičný, ozhrbivý a namožený“.* Pokud se pak jedna z těchto vad přece jen do tří dnů projevila, byl povinen prodávající vzít si koně zpět a vrátit kupci peníze.“⁸ Koldínův zákoník byl tak významným dílem, že se stal i jednou z předloh pro rakouský Všeobecný zákoník občanský.

Výše uvedený Všeobecný zákoník občanský, tzv. ABGB, který na našem území platil v letech 1811 – 1950, převzal úpravu odpovědnosti za vady, kterou zařadil do obecných ustanovení o závazcích a upravoval i odpovědnost za škodu. Stále se ale jednalo o obecnou ochranu a na všechny subjekty závazkových vztahů bylo nahlíženo stejně.

Pojem spotřebitel neznal ani císařský patent ze dne 20.12.1859, jímž se vydával Řád živnostenský. Jeho paragrafy ale pravidla na ochranu „spotřebitele“ obsahovaly. Patent upravoval povinnost živnostníků označit provozovnu, nařizoval hygienická pravidla a povinnost podat základní informace o zboží.⁹ Živnostenský řád z Rakousko-Uherska platil na našem území až do roku 1965.

Tuzemské občanské zákoníky z roku 1950 a 1964 také neznaly pojem spotřebitel. Byla v nich upravena pouze pravidla poskytování služeb a prodeje v maloobchodě, záruční lhůta a odpovědnost za vady.

I když se výše uvedené právní úpravy pozitivně odrazilily na právech tehdejších „spotřebitelů“, k moderní úpravě smluv uzavíraných se spotřebitelem měly ještě hodně daleko.

Teprve po sametové revoluci v roce 1989 se náš právní řád začal sblížovat se západními právními řádů, které v té době s konceptem spotřebitele, jak ho známe dnes, již pracovaly.

1.3. Moderní koncept právní úpravy, vliv Evropské unie

Základy novodobého chápání ochrany spotřebitele při uzavírání obchodních smluv položil svým projevem v roce 1962 americký prezident J. F. Kennedy.¹⁰ Mezinárodní obchod

⁸ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003. 3. přepracované vydání ISBN 80-7201-433-1, s. 133.

⁹ Konkrétně např.: § 52 Císařského patentu, jímž se vydává řád živnostenský:

„*Označení cen: Pro drobný prodej věcí, které patří k nezbytným potřebám denní výživy jakož i pro živnost hostinskou a výčepnickou, pak pro živnost dopravní a pro živnost veřejných posluhů úřad živnostenský má naříditi, by ceny zjevně označeny byly dle mnohoty a jakosti.*“

Zákon č. 227/1859 ř.z., ve znění pozdějších předpisů. In ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 17. 2. 2021].

¹⁰ Prezident Kennedy stanovil v projevu čtyři základní práva spotřebitelů. Jednalo se o právo na informace, právo volby, právo na bezpečnost výrobků a služeb a právo být slyšen, a to především ve smyslu uplatňování reklamace.

tehdy rychle rostl a s ním i obchodní boj a nekalé praktiky obchodníků. Potřeba chránit spotřebitele – neprofesionála byla nevyhnutelná.

Evropa nezůstala dlouho pozadu a na jaře roku 1975 již Evropská komise přijala Předběžný program Evropského hospodářského společenství o ochraně spotřebitele a informační politice, který obsahoval 5 základních práv spotřebitelů. Šlo o právo na ochranu zdraví a bezpečnosti, právo na ochranu ekonomických zájmů, právo na náhradu škody, právo na informace a vzdělávání a právo na zastoupení.¹¹

Jednotný evropský akt z roku 1986 zavedl pojem spotřebitel v primárním právu společenství a nastartoval tím komunitární spotřebitelskou politiku. Maastrichtská smlouva jí pak poskytnula v článku 129a¹² nezbytný právní základ.¹³

Lisabonská smlouva z roku 2008 následně zařadila ochranu spotřebitele do sdílených pravomocí Evropské unie. Členské země tak mohou přijímat právní předpisy ohledně spotřebitele pouze tam, kde tak již neučinila Evropská unie.

Česká republika podala přihlášku k členství v Evropské unii v roce 1996 a začala pracovat na sblížení právního řádu České republiky s právem Evropské unie. Pojem spotřebitel byl do našeho právního řádu poprvé zaveden novelou tehdy účinného občanského zákoníku z roku 1964 (dále jen „ObčZ64“), která byla provedena zákonem č. 367/2000 Sb. Novela měla za cíl harmonizovat české smluvní právo s tzv. *acquis communautaire* v oblasti spotřebitelského práva a zavedla do českého právního řádu úpravu spotřebitelských smluv. S novelou ObčZ64 byla spjata také novela obchodního zákona z roku 1991 (dále jen „ObchZ“). Zákon č. 370/2000 Sb. novelizoval ObchZ tím způsobem, že zakazoval podnikatelům vyloučení aplikace pravidel občanského zákoníku chránících spotřebitele dohodou stran.

Podstatnou změnu úpravy spotřebitelských smluv dále přinesl zákon č. 56/2006 Sb., který odstranil věcné omezení působnosti ochrany spotřebitele pouze na vyjmenované smlouvy a spotřebitelskou smlouvu nově vymezil jako jakoukoli smlouvu, kde stranami jsou spotřebitel a podnikatel.¹⁴ Rozšířil také ObčZ64 o ustanovení regulující smlouvy o finančních službách uzavíraných na dálku dle směrnice 2002/65/ES o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na

¹¹ dle KNOBLOCHOVÁ, Věra. <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/eu-a-spotrebitel/aktuality-z-eu/strategie-spotrebiteleske-politiky-na-unijni-urovni--3287/>

¹² Dnes článek 169 Smlouvy o fungování Evropské unie.

¹³ <https://www.mpo.cz/zprava7587.html>

¹⁴ SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v soukromém právu. V Praze: C. H. Beck, 2008. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-037-9, str. 30.

trh na dálku (dále jen „2002/65/ES“). Podstatou celé úpravy byla a je spotřebitelova ochrana. Její vysoká úroveň je totiž jednou z priorit Evropské unie, kterou na svém území garantuje.

Přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen „ObčZ“), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014, nedošlo k zásadním změnám právní úpravy spotřebitelských smluv. Dle důvodové zprávy k novému ObčZ vycházejí ustanovení o ochraně spotřebitele z původní právní úpravy v ObčZ64, která byla postupně doplňována a zpřesňována. Implementována je směrnice 2011/83/EU, o právech spotřebitelů (dále jen „2011/83/EU“). Důvodová zpráva k ObčZ mluví hlavně o snaze zpřehlednit systematiku uspořádání právní úpravy o ochraně spotřebitele a o snaze podat přesnější a srozumitelnější formulaci pravidel. Úprava se také snaží reagovat na „[p]roblémy a nejasnosti, které se při používání vyskytly v praxi“ a snaží se je odstranit.¹⁵

Protože rekodifikací občanského práva nedošlo k výrazným změnám, související judikaturní rozhodnutí vydaná před účinností ObčZ zůstanou z většiny stále relevantní.

¹⁵ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 733-734.

2. Základní pojmy

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem nejsou speciálním druhem smluv, ale jejich poznávacím společným rysem jsou smluvní strany. Prvním ze subjektů, kteří spolu smlouvu uzavírají a po kterém jsou tyto smlouvy nazývány, je spotřebitel. Jeho definice bude proto analyzována jako první. Následně bude věnována pozornost pojmu podnikatel, který je při uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem rovněž zásadní, protože jde o párový pojem¹⁶, který je se spotřebitelem neodmyslitelně spojen. Podnikatel je nepostradatelnou smluvní stranou, jelikož uzavírání smlouvy právě s ním je jednou z podmínek legální definice spotřebitele. V závěru této části bude vysvětlen pojem a znaky tzv. obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem.

2.1. Kontrahenti

Jak bylo již výše uvedeno, spotřebitel a podnikatel jsou dva klíčoví kontrahenti obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem. Jde o charakteristický znak těchto smluv podřazující je pod zvláštní právní režim. Z tohoto důvodu je vhodné pojmy *spotřebitel* a *podnikatel* jasně vymezit. Bude dodrženo pořadí, ve kterém pojmy definuje ObčZ.

2.1.1. Spotřebitel

Unijní spotřebitelské právo dodnes jednotně nevymezilo pojem spotřebitele. Zřejmě z tohoto důvodu v našem právním řádu také přetrvává více pojetí pojmu spotřebitele. Všechny definice tohoto pojmu mají společný cíl, kterým je chránit osobu, která jedná za účelem uspokojení svých osobních potřeb a ve svém soukromém zájmu při styku s profesionály. Právo spotřebitelů na zvýšenou právní ochranu je dnes již zakotveno v čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie. V ústavním pořádku ČR ochrana spotřebitele přímo zakotvena není. Eurokonformním výkladem se však vyvozuje z ústavního principu rovnosti, ze kterého vychází zásada ochrany slabší smluvní strany.¹⁷

Od přijetí směrnice 2011/83/EU lze za spotřebitele považovat pouze fyzickou osobu. Tím došlo k významnému zúžení implementační volnosti směrnice.¹⁸ Konkrétně jde o čl. 2 odst. 1 této směrnice a spotřebitelem se dle ní rozumí: „*fyzická osoba, která ve smlouvách, na*

¹⁶ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 200.

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. II. ÚS 2778/19.

¹⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. s. 291.

keré se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání.“

Dvě nejvýznamnější legální definice v našem právním řádu jsou díky tomu dnes již téměř totožné. Jde o pojetí spotřebitele v rámci soukromého práva, které upravuje ObčZ, a v rámci veřejného práva zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (dále jen „ZoOchSp“).

Platná a účinná zákonná definice spotřebitele v ObčZ se nachází v ust. § 419: *„Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“*

Veřejnoprávní definice spotřebitele se příliš neliší. V ZoOchSp je dle ust. § 2 odst. 1 písm. a): *„[s]potřebitelem fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání“*.

Přesto nelze jednoznačně tvrdit, že je tento podstatný pojem jednoznačně definován. S ObčZ dle definice viz výše došlo k významnému upřesnění.

Kdo přesně a za jakých okolností je tedy spotřebitelem? Následující analýza pojmu spotřebitel důkladně rozebere slovo od slova občanskoprávní definice jako definice obecné a základní. Vymezení v ustanoveních jiných zákonů je k tomuto soukromoprávnímu ve vztahu speciality.

Legální definice spotřebitele je systematicky zařazena na začátek zákona, do Části první – obecné části, Hlava II – Osoby, Díl 4 – Spotřebitel. Toto uspořádání považuji za logické a přehledné, protože práva spotřebitele se dotýkají nejen dílu v části čtvrté o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem, ale také prostupují celým soukromým právem s přesahem i do práva veřejného, tak jak říká důvodová zpráva k ustanovení § 419 Občanského zákoníku: *„[t]ento pojem má význam nejen pro příslušná ustanovení navrhovaného zákona, ale pro celé soukromé právo a konec konců i pro příslušné právní předpisy z oboru práva veřejného“*¹⁹.

Spotřebitelem dnes může být podle naší platné a účinné právní úpravy pouze člověk. ObčZ64, který je dnes již nahrazen, definoval spotřebitele v ust. § 52 odst. 3, ve znění účinném do 31. 7. 2010, šířeji, a to jako *„osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti“*. Následkem bylo, že právní praxe vykládala

¹⁹ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 200.

pojem spotřebitele extenzivně, což nebylo dle gramatického výkladu špatně a za spotřebitele mohla být považována i právnická osoba.²⁰

Směrnice 2011/83/EU tento výklad ukončila, když za spotřebitele označila pouze fyzickou osobu. Shodně vymezuje spotřebitele také směrnice 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory a směrnice 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. „Široké pojetí spotřebitele zahrnující i právnické osoby není v souladu s judikaturou Evropského soudního dvora, který vyložil v případě C541 a 542/99 *Cape and Idealservice MN RE* pojem spotřebitele tak, že jím může být jen osoba přirozená.“²¹ V dalších sporech označil Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „ESD“) chápání právnické osoby za spotřebitele jako nesprávné a extenzivně pojatou implikaci směrnice narušováním vnitřního trhu Evropských společenství.²²

Je pravda, že právnická osoba není osobou přirozenou a její právní osobnost a právní subjektivita závisí na vůli zákonodárce. Právnické osoby ale také mohou vstupovat do závazků, kde budou jednat mimo svou podnikatelskou činnost, navíc existují i nepodnikající právnické osoby, např. spolky. Samozřejmě nastanou situace, kdy proti nim bude v některých situacích stát opravdový profesionál ve svém oboru. Právnické osoby jsou ale jen nástroji k naplnění zájmů člověka, a proto nemají právnické osoby stejná práva jako lidé. Náš ObčZ řeší takovéto situace tak, že pracuje i s pojmem slabší smluvní strana, což je vlastně obecnější úprava ke speciální úpravě spotřebitele. Díky tomu lze ochranu poskytnout i právnické osobě, pokud se v roli slabší smluvní strany nachází.²³ Právnická osoba může využít institutů jako je zákaz zneužití práva, právo nekalé soutěže, úpravu adhezních smluv a dalších. Analogie se spotřebitelem je však vyloučena a mohla by být posouzena jako užití *contra legem*.²⁴ Myslím, že takové nastavení ochrany je dostačující a rozumné, protože právnické osoby jsou obecně společenstvím více osob s četnými znalostmi, proto nelze poskytovat stejnou míru ochrany osobám jak právnickým, tak fyzickým.

²⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-187-3, s. 291.

²¹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK T., SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 951.

²² Tamtéž.

²³ Ust. § 433 odst. 2: „*Má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.*“

²⁴ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK T., SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 953.

V platném a účinném českém právu se legální definice pojmu spotřebitel již vymezuje *stricto sensu* a tedy se vztahuje pouze na osoby fyzické.

V soukromoprávní úpravě, v ust. § 419 ObčZ namísto právního pojmu fyzická osoba nalezneme výraz člověk. Proč zákonodárce zvolil tento termín? Z hlediska významu a srozumitelnosti nehraje tento fakt významnou roli. Zákonodárce zřejmě usiloval o to, zdůraznit přirozenost osob, které spotřebitelské ochrany mohou požívat. V životě každého člověka je nevyhnutelné uzavírat spotřebitelské smlouvy téměř každý den. Kdybychom nad každou z nich pečlivě přemýšleli, nedělali bychom nic jiného.

Veřejnoprávní ZoOchSp upravuje naopak spíše povinnosti podnikatelů při styku se spotřebiteli, zpracovává podmínky podnikání směřující k ochraně spotřebitele. Adresáty zákona jsou především podnikatelé, u kterých se předpokládá alespoň minimální stupeň profesionality, a proto je zde zřejmě použito odborného výrazu fyzická osoba. Jde pouze o formální hledisko. Podstata je stejná, a to vyloučit z úpravy právnické osoby.

Odlišnost mezi těmito dvěma úpravami nepovažuji za problém či nedostatek. Systematickým výkladem si ji dovoluji označit za smysluplnou. Oběma úpravami je dosaženo sledovaného cíle i z toho důvodu, že definice jsou přizpůsobeny právnímu předpisu, který s nimi pracuje. Spotřebiteli náleží velmi intenzivní právní ochrana a v obou případech je zajištěno, že bude poskytnuta jen nejzranitelnějším osobám.

Definice spotřebitele pokračuje negativním vymezením jednání osoby, a to dvěma podmínkami, které je potřeba splnit, aby osoba mohla být za spotřebitele považována. Osoba musí jednat „mimo rámec své podnikatelské činnosti“ a „mimo rámec samostatného výkonu povolání“.

Sousloví *mimo rámec své podnikatelské činnosti* je podmínkou, která vylučuje považovat za spotřebitele osoby jednající v souvislosti s jejich podnikatelskou činností. Co je podnikatelskou činností zákon nedefinuje. Lze to ale dovodit ze zákonné úpravy podnikatele, které se budu věnovat v další části. Pojmy spotřebitel a podnikatel jsou párové a reflektuje to i ObčZ. Zákonné definice obou osob jsou propojeny a navzájem zužují svůj obsah.²⁵

Druhá podmínka *mimo rámec samostatného výkonu svého povolání* je stanovena za účelem vyloučení jakéhokoli jednání profesionálního charakteru. Absence profesionálního jednání je tedy sledovaným cílem obou podmínek. Jak je to ale se zaměstnancem? Je při výkonu

²⁵ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 951.

závislé činnosti pro svého zaměstnavatele považován také za profesionála ve smyslu úpravy o ochraně spotřebitele? Zaměstnanec je fyzickou osobou a nejedná ani v rámci své podnikatelské činnosti ani v rámci samostatného výkonu svého povolání. Znamená to však, že nemůže být ve vykonávaném oboru profesionálem?

Autoři komentáře ObčZ nezapomněli tuto otázku vysvětlit. Zaměstnavatelem může být právnická osoba a nebo podnikající fyzická osoba. Pravidla obsažená v ustanoveních o jednání za právnickou osobu nebo ustanoveních o zastoupení podnikatele říkají, že zaměstnanec jedná jménem zaměstnavatele. Nejedná tedy sám za sebe, a proto se na něho nemohou vztahovat ustanovení o spotřebiteli. „*Nebylo by tomu jinak ani v případě nepřímého zastoupení.*“²⁶

Na druhou stranu nastávají i situace, kdy podnikatel může být spotřebitelem a spotřebitel může být opravdovým profesionálem. Podnikatel - fyzická osoba je především člověk, o kterém mluví ust. § 419 ObčZ ve svém úvodu, a proto je potřeba každé jeho právní jednání posuzovat samostatně a podle jeho účelu. V prvně zmíněné situaci například nelze za profesionální jednání považovat jednání podnikatele, které směřuje k uspokojení jeho osobních potřeb, potřeb jeho rodinných příslušníků či dalších fyzických osob²⁷. Naopak jednání osoby, která není podnikatelem, ale k podnikání se připravuje a v rámci toho právně jedná, za spotřebitelské bráno být nemůže.²⁸ V každém případě je tedy nutné určit právní jednání jednotlivě. Pokud má jednání osoby profesionální charakter, pak nesplňuje definici spotřebitelského chování, které požívá ochrany. Může ovšem nastat i situace, kdy osoba sice předpoklady pro spotřebitelské jednání splňuje, ale má znalosti a zkušenosti, které se u průměrného spotřebitele nepředpokládají. Ani tyto osoby ale nelze z ochrany vyloučit.²⁹ Spotřebitele je nutno posuzovat objektivně. Například dle rozsudku ESD ve věci sp. zn. C-110/14, Horatiu Ovidiu Costea proti SC Volksbank Romania SA, není možné nepřiznat ochranu advokátovi, protože je u něho předpoklad vysoké znalosti právních předpisů. Slabší postavení spotřebitele je totiž dáno nejen mírou informovanosti, ale i jeho vyjednávací silou.

Rozhodující je tedy skutečná povaha vztahu jednajících osob a rozeznat ji nemusí být vůbec snadné. Důvodová zpráva vhodně poznamenává, že při posuzování je třeba brát v úvahu

²⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 954.

²⁷ Rozhodnutí ESD ze dne 3. 7. 1997, sp. zn. C-269/95 - Benincasa v. Dentalkit.

²⁸ Hulmák in: LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2022, 1321, ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1310.

²⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 953.

nejen právní jednání, ale i faktické chování s ním související. Komentář tučným písmem zdůrazňuje: „[r]ozhodující bude skutečná povaha zakládaného vztahu a jeho vazba na činnost fyzické osoby. Dojde-li ke sporu, může se stát předmětem dokazování, zda spotřebitel v konkrétním kontextu skutečně jednal jako spotřebitel ve smyslu § 419. Rozhodující přitom zásadně nebude, zda podnikatel věděl, že jedná se spotřebitelem; výjimkou by mohl být jen případ, kdy spotřebitel v tomto ohledu uvedl podnikatele v omyl.“³⁰.

K této problematice již vydal své rozhodnutí i Ústavní soud České republiky (dále jen „ÚS“) a potvrdil, že kritériem rozlišení spotřebitelského chování je účel jednání osoby v každém jednotlivém případě, tedy postavení subjektů z materiálního hlediska a nikoli z formálního. Podnikatele, který uzavírá smlouvu, která s jeho podnikáním nesouvisí, nelze zbavit práv náležejících spotřebiteli. To platí i v situaci, kdy dojde k chybnému označení osoby jako podnikatele v uzavírané smlouvě. Taková chyba nemůže mít vliv na právo osoby, která se chová v určité situaci jako spotřebitel, být chráněn jako spotřebitel.³¹

Spornou otázkou však stále zůstává problematika tzv. dual use, tedy dvojího užívání. Jde o situace, kdy subjekt jedná za účelem z části podnikatelským a z části za účelem soukromým. K tomuto se vyjádřil ESD ve svém rozsudku ve věci sp. zn. C-464/01, Johann Gruber proti Bay Wa AG, který konstatoval, že aby mohla být smlouva posuzována jako spotřebitelská, musí být poměr podnikatelského účelu k účelu nepodnikatelskému pouze zanedbatelný. Takový výklad je dle mého názoru velmi přísný a navíc neposkytuje dostatečnou úroveň právní jistoty. Německá právní úprava se k tomuto problému postavila později sama a zakotvila ve svém Bürgerliches Gesetzbuch³² princip mírnější. V ust. § 13 t. z. definuje spotřebitele takto: „Spotřebitelem je každá fyzická osoba, která jedná za účelem, který převyšuje jeho podnikatelskou činnost či jeho rámec samostatného výkonu povolání.“. Zkonkrétněním definice o slovo „převyšuje“ se tak spory o dvojí použití na tamějším území jistě usnadnily. Dle mého názoru je spravedlivější pojetí převládajícího účelu a zavedení této klauzule do našeho právního řádu by přineslo větší předvídatelnost práva a s ní i vyšší stupeň právní jistoty.

³⁰ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014 ISBN 978-80-7478-370-8, s. 954.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 1930/11.

³² Bürgerliches Gesetzbuch, tzv. BGB, je německý občanský zákoník přijatý již v roce 1896, který je platný a účinný dodnes.

Aby mohla osoba požívat právní ochrany určené spotřebitelům, musí jednat s podnikatelem. Jde o osobu, která s podnikatelem uzavírá smlouvu nebo s ním jinak jedná.

Tvar slova „uzavírá“ dle gramatického výkladu jasně značí, že ochrana spotřebitele se netýká pouze stavu při uzavření nebo až po uzavření smlouvy. Spadá sem i zvláštní ochrana předsmulvních jednání s podnikatelem, ale i pouhé získávání informací o podnikateli a jeho činnosti.³³

Další podmínku pro fyzickou osobu k požívání spotřebitelské právní ochrany představuje právně relevantní jednání s podnikatelem. V této souvislosti je nutné vyjasnit, zda může mít skutečnost, že fyzická osoba nemá potřebné podnikatelské oprávnění, vliv na posouzení existence právní ochrany spotřebitele. Jak již bylo uvedeno výše, jednání osoby, která ještě nezačala formálně podnikat, ale už se k podnikání připravuje a v rámci toho právně jedná, bude posuzováno vůči spotřebiteli jako podnikatelské. Rozhodující je zde materiální hledisko podnikatele. Stejný princip se použije, pokud osoba podniká, ale podnikatelské oprávnění nemá. Tato interpretace lze jednoduše vyvodit použitím základní občanskoprávní zásady o dobré víře nebo zásady *nemo turpitudinem suam allegare potest*, dle které nikdo nemůže mít prospěch ze své vlastní nepoctivosti.

Za podnikatele se v zájmu ochrany spotřebitele považují dle ust. § 420 odst. 2 ObčZ i osoby, které uzavírají smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoby, které jednájí jménem nebo na účet podnikatele. Podrobněji o tom v oddíle o podnikateli.

Pojem spotřebitele, jak je vymezen v našem právním řádu, považuji za srozumitelný a vcelku jasný. Samozřejmě praxe vždy odhalí nedostatky a právo bude vždy pozadu. *De lege ferenda* by se dal pojem spotřebitele rozšířit v rámci problematiky *dual use* tak, aby se do budoucna posílila právní jistota, například dle německé úpravy.

2.1.2. Podnikatel

Obchodní smlouvu se spotřebitelem může v tuzemsku uzavřít jen podnikatel. Nebylo tomu tak vždy. OBČZ64 přiřadil jako protějšek ke spotřebiteli tzv. dodavatele, kterého vymezil v ustanovení § 52 odst. 2 jako osobu: „*[k]terá při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti*“. *De lege lata* je podnikatel nutnou podmínkou

³³ SELUCKÁ a kolektiv. Koupě a prodej: nový občanský zákoník, společná evropská právní úprava prodeje. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-471-1, s. 21.

definice spotřebitele. Jeho definice je složitější a najdeme ji v ObčZ hned za definicí spotřebitele v ust. § 420:

„Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.“

Podnikatel však není v českém právním řádu jen pojmem spotřebitelského práva. Jde především o základní pojem práva obchodního, které je od rekonstrukce soukromého práva upraveno dílem v ObčZ, dílem v ZOK a v dalších zvláštních zákonech.³⁴ Stejně pojmosloví pro tato dvě právní odvětví přináší řadu interpretačních problémů. Pro účely spotřebitelské problematiky by bylo vhodnější zvolit odlišný termín, než je podnikatel.

V sousedním Německu se pojem podnikatel – Unternehmer užívá především v souvislosti se spotřebitelským právem a základním pojmem německého obchodního práva je tzv. obchodník – Kaufmann. Platí, že každý obchodník je podnikatelem, ale ne každý podnikatel je obchodníkem. Takové uspořádání považuji za přehlednější. Rozlišovat tyto dva pojmy je dle mého názoru vhodnější i vzhledem k unijnímu pojmosloví.

Dle evropských směrnic, které se věnují právní úpravě ochrany spotřebitele, je české vymezení osoby podnikatele jako párového pojmu ke spotřebiteli nedostačující. Evropské směrnice používají termín profesionál.

Náš právní řád musí definici podnikatele pro účely spotřebitele rozšiřovat v ust. § 420 v odstavci druhém. Důvodem je užití stejného pojmosloví pro právo obchodní i spotřebitelské. Ve stanovených případech jde o osobu, která podnikatelem není, ale je tak nazývána v případech styku se spotřebitelem. Takové vymezení je zmatečné a laikovi může způsobovat při výkladu jiných ustanovení zbytečné problémy. Komentář k občanskému zákoníku tuto úpravu právem kritizuje: *„Právě z důvodu širšího pojetí profesionála ve smyslu evropských směrnic byl doplněn druhý odstavec, jehož redakce je však bez objasnění plynoucího z důvodové zprávy prakticky nesrozumitelná.“*³⁵.

V zájmu spotřebitele tedy pokračuje vymezení pojmu podnikatele v druhém odstavci, kde rozšiřuje definici pro účely ochrany spotřebitele a pro účely regulace tzv. opožděných

³⁴ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 956.

³⁵ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 956.

plateb na všechny osoby, které uzavírají smlouvy v souvislosti se svou obchodní, výrobní nebo obdobnou činností nebo při samostatném výkonu svého povolání. Osoby, které jednají jménem nebo na účet podnikatele je ve výčtu rovněž zahrnuta.

Tyto formulace vymezují podnikatele fakticky z materiálního hlediska. Toto materiální hledisko je v následujícím paragrafu doplněno o vymezení podnikatele ve formálním smyslu. Dle ust. § 421 ObčZ je podnikatelem osoba, která je zapsaná v obchodním rejstříku a dle vyvratitelné právní domněnky také osoba, která má živnostenské nebo jiné oprávnění k podnikání.

Současná právní úprava tedy spojuje pojem podnikatele jako pendanta ke spotřebiteli s několika různými situacemi.

Prvním typem je situace obsažená v ust. § 420 odst. 1 ObčZ, kde je určující faktické chování jednajících osoby. Chování musí splňovat šest pojmových znaků a všechny tyto znaky musí být naplněny kumulativně. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku zdůrazňuje, že osoba je považována za podnikatele jen v souvislosti se svou podnikatelskou činností. Podnikatel může vykonávat i jinou činnost než podnikatelskou a ve vztahu k ní za podnikatele považován není. Při této činnosti se na něho zvláštní pravidla platící pro podnikatele nevztahují a tedy neužijí.³⁶

Důvodová zpráva k ust. § 420 ObčZ dále uvádí, že materiální definice podnikatele se z důvodu ochrany spotřebitele doplňuje tak, aby mohl být vykládán eurokonformně, tedy v souladu s evropským právem. „*Spotřebitel musí být chráněn i v případech, kdy se ocitne v právním styku s osobou, pro kterou není kritériem zisku významné: např. při poskytování veřejné služby nebo při obecně prospěšné činnosti (např. při provozu nemocnice, veřejné dopravy, při provozování veřejně prospěšných ústavů) osobami, které ve vztahu k této činnosti status podnikatele nemají, např. proto, že náleží do veřejného sektoru. Např. směrnice Rady 93/13/EHS používá v této souvislosti výraz „veřejnoprávně vlastněná“ (publicly owned) osoba, což z hlediska české právní terminologie převzít nelze, protože osobu nelze vlastnit.*“³⁷

Z právního pohledu není vymezení pojmu podnikatel ve smyslu materiálního pojetí tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Považuji proto za vhodné objasnit více jednotlivé pojmové znaky chování, které při kumulativním splnění podnikatele definují.

³⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 959.

³⁷ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 202.

Samostatnost je první podmínkou materiálního pojetí podnikatele. Samostatný je ten, kdo se při své činnosti může sám rozhodovat, kdy a kde bude činnost vykonávat a jestli vůbec. Samostatná osoba si výkon činnosti sama organizuje. Její činnost neorganizuje jiná osoba. Sama si stanoví podmínky výkonu činnosti, respektive má možnost se sama v mezích práva rozhodnout, na jaké podmínky přistoupí a jakým způsobem bude činnost vykonávat. Může činnost vykonávat sama nebo si dle potřeby zaměstnat jiné osoby.

Především se tedy jedná o nezávislost. Samostatná osoba nemá povinnost plnit pokyny nadřízené osoby. Tato skutečnost nevylučuje možnost, aby se sám podnikatel rozhodl smluvně omezit. Záleží však jen na jeho rozhodnutí.

Podnikatelem je také osoba, která obstarává pro jiného činnosti na základě příkazních smluv. V tomto případě je podnikatel-mandatář ve své rozhodovací činnosti omezen příkazy zastoupeného. Přesto jedná samostatně, protože zde není naplněn znak nadřízenosti a podřízenosti. *„Znak samostatnosti judikatura vymezuje jako protiklad výkonu závislé činnosti, která je charakterizována výkonem činnosti podle pokynů jiné osoby (zaměstnavatele), na její riziko a jejímž cílem je plnění úkolů zaměstnavatele³⁸“*. Samostatnost se musí posuzovat pohledem formálně právním, a proto platí, že pokud se někdo prezentuje jako samostatný podnikatelský subjekt, pak i přesto, že jeho možnost volby při rozhodování je nějakým způsobem omezena, za podnikatele bude považován.³⁹

Na vlastní účet a odpovědnost – podnikatelem může být pouze ta osoba, která za výsledek své podnikatelské činnosti sama nese odpovědnost v podobě podnikatelského rizika. Tato odpovědnost zahrnuje odpovědnost soukromoprávní (za škodu, za vady, z prodlení) i veřejnoprávní. Odpovědnost za svou činnost je důležitou podmínkou, a proto se ji zákonodárce rozhodl zdůraznit tak, že ji v podstatě vyjádřil dvojím způsobem. Slovní obrat „na vlastní účet“ v sobě odpovědnost zcela jistě zahrnuje. Z podnikatelské činnosti je zavázán sám podnikatel a nikdo jiný. Výslednou odměnou za podnikatelské riziko může být zisk, avšak pokud podnikatel není schopen své závazky plnit, ztráta jde k jeho tíži.⁴⁰

³⁸ Zapletal In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 449.

³⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 958.

⁴⁰ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 958.

Výdělečná činnost vykonávaná za účelem dosažení zisku – tato část definice vyjadřuje dvě podmínky směřující ke stejnému cíli. Tímto cílem je zisk. Dosažení zisku ale podmínkou k naplnění znaků podnikatele není. Právně významný je pouze úmysl podnikatele vykonávanou činností zisku dosáhnout. Pokud vyvíjená činnost podnikateli zisk nepřinese, nic to nezmění na jeho právním statusu. Samozřejmě, pokud má být činnost výdělečná, musí být prováděna za úplatu. Je však na každém podnikateli, jakým způsobem si nastaví svůj podnikatelský plán a může nastat situace, kdy činnost zisk nepřináší, i když by ze své podstaty ve svém souhrnu zisk přinášet měla.

Zisk může být naopak generován při činnostech, které k němu nesměřují. Jde například o činnosti, při kterých se plní pouze zákonem stanovená veřejně prospěšná funkce nebo o činnosti, které vykonávají územně samosprávné celky za účelem zabezpečení veřejných potřeb. Subjekty, které vykonávají takové činnosti, i přesto, že dosáhnou zisku, podnikateli nejsou. K problematice je dohledatelná bohatá judikatura, například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 215/2015, ve kterém tento soud mimo jiné zopakoval, že „[z]abezpečování veřejných potřeb není z povahy věci podnikáním, neboť jeho účelem není dosažení zisku“. Nejvyšší soud také již několikrát judikoval, že podnikatelem není ani Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR.⁴¹ Pro srovnání rozdílů výdělečných a nevýdělečných činností a uvědomění si hranice mezi nimi nejlépe slouží judikatura, dle které například exekutor, který svou činností může vykonávat i rozhodnutí státních orgánů, nebo znalec, který svou činností krom jiného poskytuje odborné podklady pro rozhodovací činnost státních orgánů, podnikateli jsou.⁴²

Živnostenským nebo obdobným způsobem - v důvodové zprávě se lze dočíst, že nový občanský zákoník opouští od vázanosti na veřejnoprávní oprávnění a chce vytvořit soukromoprávní definici. Důvodová zpráva tvrdí, že hlavním kritériem rozeznání podnikatele je jím vykonávaná činnost, která naplňuje definované znaky faktického chování. Podnikání je činností širší než provozování živnosti dle živnostenského zákona. Otázkou tedy je, co zákonodárcova formulace „živnostenským nebo obdobným způsobem“ vyjadřuje.

Zákonodárce přenesl výraz živnosti zřejmě z doby předválečné, kdy existovalo více kategorií podnikání. Tehdy podnikání živnostenským způsobem znamenalo uskutečňovat činnost za účelem získání obživy. Úprava de lege lata naopak tuto terminologii spojuje

⁴¹ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4219/2016.

⁴² Zapletal In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 449.

s veřejnoprávní úpravou a se splněním určitých podmínek.⁴³ Smyslem formulace je tedy zřejmě pouze zdůraznění existence různých druhů podnikání a jejich zahrnutí do definice podnikání. Bohužel se kvůli tomu zamýšlený záměr zákonodárce, a to vytvořit soukromoprávní definici bez vázání na veřejnoprávní oprávnění, nepovedl.

Komentáře se také týkají výrazu „obdobným způsobem“ a snaží se jej objasnit. Pokud by totiž zákonodárce dostal svému záměru oddělit soukromoprávní pojem od veřejnoprávních oprávnění a vytvořit čistě soukromoprávní definici, formulace „obdobným způsobem“ by ztratila v daném kontextu smysl. Jde zřejmě tedy o výkon činností, které zák. č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon (dále jen „ŽZ“), vylučuje ze své působnosti negativní definicí v § 3, tedy činnosti, které upravují zvláštní zákony. Jelikož je výkon tzv. svobodných povolání upraven v ust. § 420 odst. 2 ObčZ, půjde například o tvorbu uměleckých děl nebo bankovní činnost. Dokonce i pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor – činnost, která není žádným zákonem upravena, může být dle rozhodnutí Nejvyššího soudu⁴⁴, podnikáním.⁴⁵

Soustavně – interpretovat tento výraz pouze jako nepřetržitě nebo trvale důrazně v minulosti odmítavým způsobem judikoval Nejvyšší soud⁴⁶. Pod výrazem soustavně si můžeme představit sezónní činnost, ale i přerušení podnikání. Okolnosti je ale vždy nutné posuzovat ze subjektivně, tedy v každém případě zvlášť.⁴⁷ Požadavek soustavnosti ale nesplní úmysl osoby vykonávat činnost výjimečně či mimořádně. V těchto případech však může v zájmu ochrany spotřebitele nabýt osoba statusu podnikatele podle ust. § 420 odst. 2 ObčZ.⁴⁸

Se zřetelem k této činnosti – tento dodatek se vztahuje pouze na osoby fyzické.⁴⁹ Jak již bylo uvedeno výše, v oddíle o spotřebiteli, každé právní jednání je třeba posuzovat individuálně. Fyzická osoba, která je podnikatelem, přirozeně vstupuje v každodenním životě do právních vztahů, ve kterých je naopak v postavení spotřebitele. Jde o jednání, při kterém uspokojuje své osobní a rodinné potřeby. Dle již výše zmíněného Rozhodnutí ESD ze dne 3. 7. 1997, Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl, sp. zn. C-269/95, se může jednat i o

⁴³ Zapletal In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 449.

⁴⁴ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 340/2013.

⁴⁵ Zapletal In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 449.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007.

⁴⁷ Zapletal In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 449.

⁴⁸ Lasák In: LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1318.

⁴⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 959.

uspokojování potřeb dalších osob. Jedná se tedy o podmínku činnosti, kterou je třeba zohlednit u každého konkrétního případu zvlášť a s přihlédnutím ke všem okolnostem. Fyzické osoby na rozdíl od osob právnických uskutečňují činnosti i povahy soukromé a tedy nepodnikatelské. Dodatek je tedy zdůrazněním, že činnosti a jednání fyzické osoby mohou být považovány za podnikání jen tehdy, pokud naplní všechny výše uvedené charakteristiky činnosti nebo jednání.

Na podnikatelské právnické osoby založené pouze za účelem podnikání se dodatek zásadně nevztahuje. Je to proto, že jejich existence je založena pro účely podnikání, a proto je veškerá jejich činnost považována za podnikatelskou.⁵⁰

Tolik tedy k materiální definici podnikatele a přiblížení významu jednotlivých nutných vlastností faktické činnosti určující podnikatelskou činnost.

Jak bylo výše uvedeno, česká definice pojmu podnikatele není s unijním pojmem profesionála ve smyslu spotřebitelského práva příliš srovnatelná. Profesionál dle unijního spotřebitelského práva nemusí naplňovat podmínku, že vstupuje do vztahu se spotřebitelem s cílem získat zisk. Pojem podnikatele je proto rozšířen ve druhém odstavci ust. § 420 ObčZ. Druhý odstavec doplňuje pojem podnikatele pro účely ochrany spotřebitele tak, aby vyhověla unijní úpravě a ze stejného důvodu i pro účely ust. § 1963 ObčZ, které implementuje unijní úpravu ochrany smluvních stran proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

Ust. § 420 odst. 2 ObčZ rozšiřuje pojem podnikatele ve smyslu evropské úpravy profesionála vystupujícího v rámci spotřebitelského práva. Jde tedy především o uzavírání závazků upravených v ust. § 1810 – 1867 ObčZ⁵¹. Unijní směrnice pracují i s jinými pojmy než je podnikatel⁵², a tímto je dosaženo, že je česká definice podnikatele eurokonformně kompletní.

Zároveň je formulací „pro účely § 1963“ provedena harmonizace se směrnicí 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.⁵³ Jde tedy o rozšíření

⁵⁰ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 959.

⁵¹ Také např. ust. § 1315 odst. 3 o zakázaných ujednáních v zástavních smlouvách, ust. § 2090 odst. 2 o koupi věci nebo ust. § 2169 odst. 3 o prodeji zboží v obchodě.

⁵² Např. obchodník ve směrnici 2011/83/EU.

⁵³ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 959.

pojmu nejen za účelem ochrany práv spotřebitele, ale i za účelem ochrany práv podnikatele jako slabší smluvní strany.⁵⁴

Za podnikatele se dle tohoto odstavce považuje také „[k]aždá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání“. Jde především o osoby, které vykonávají svobodné povolání ve smyslu ust. § 3 odst. 2 ŽZ⁵⁵. Touto osobou může být dle komentáře fyzická osoba i nepodnikatelská právnická osoba, kraj, obec, nebo obecně veřejnoprávní korporace. Přímý projev této činnosti není nutný. Postačující bude, pokud uzavření smlouvy bude s činností souviset. Za obchodní činnost může být považováno i jednání, které subjekt nekoná za účelem dosažení zisku. Takovou obchodní činnost lze pozorovat často v souvislosti s poskytováním veřejných služeb, se kterou souvisí prodej určitého zboží nebo poskytování služeb soukromoprávního charakteru, například při provozu nemocnice, veřejné dopravy nebo veřejných ústavů.⁵⁶

Na závěr zákonná definice ust. § 420 odst. 2 ObčZ sděluje, že za podnikatele se pro výše uvedené účely považuje také „[o]soba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele“. Jde o běžné situace, kdy jedná za podnikatele jeho jménem oprávněná osoba. Jednat může ale i neoprávněná osoba nebo oprávněná osoba, která překračuje své jednatelské zmocnění. Obecná úprava zastoupení v ust. § 440 ObčZ říká, že pokud zástupce překročí udělené zástupčí oprávnění nebo jedná-li za jiného osoba, která vůbec zmocněna k zastupování ve věci není, a následně domněle zastoupený takové právní jednání neschválí, je osoba, která takto právně jednala, zavázána sama. Z hlediska ochrany spotřebitele je logické, že při takovéto situaci musí být spotřebitel také náležitě chráněn. Z jednání je tedy zavázána osoba, která právně jednala i bez potřebného zmocnění, jako podnikatel, a to bez ohledu na to, zda je či není opravdovým podnikatelem nebo dle unijní úpravy tzv. obchodníkem.⁵⁷ Dle komentáře je dosah tohoto dovětku nejasný. Domnívám se, že účelem dovětku je preventivně odstranit možné pochybnosti o aplikaci ochranných spotřebitelských ustanovení v takových případech a zdůraznění tohoto principu je žádoucí.

Materiální pojetí podnikatele je tedy vázáno na faktickou činnost a není vázáno na veřejnoprávní oprávnění ani v případech, kdy je vyžadováno. Podnikatelem ale nikdy nemůže být osoba, která vykonává činnost, která je zákony zcela zakázána. Jde například o obchodování

⁵⁴ Lasák in: LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1320.

⁵⁵ např. podnikání na základě zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů.

⁵⁶ Lasák in: LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1320.

⁵⁷ Tamtéž.

s lidmi, drogami a podobně.⁵⁸ V těchto případech proto nemůže existovat ani žádná ochrana spotřebitele.

Zákonnou definici podnikatele doplňuje ještě ust. § 421 ObčZ, které vymezuje podnikatele podle měřítka formy a podle existence podnikatelského oprávnění. Jedná se o další dva způsoby určení, které jsou upraveny ve dvou odstavcích ust. § 421 ObčZ. Takové vymezení nazýváme formálním pojetím podnikatele⁵⁹.

Odstavec první a jeho kritéria rozšiřují zákonné vymezení podnikatele z formálního hlediska. Podle tohoto hlediska je osoba je považována za podnikatele jen z čistě formálního důvodu, kterým je zápis do obchodního rejstříku⁶⁰. V souvislosti se spotřebiteli takové vymezení usnadňuje určení postavení stran ve vzájemných právních vztazích. Pokud jedná spotřebitel s osobou, která je zapsána v obchodním rejstříku, má spotřebitel jistotu, že taková osoba vystupuje jako podnikatel, a to v souladu s principem publicity⁶¹. Platí to ovšem jen pro podnikatele, kteří jsou právnickou osobou. U právnických osob jde dle zákona o konstitutivní zápis⁶² a zapsaná osoba je bez výjimky podnikatelem od okamžiku pravomocného zápisu do okamžiku pravomocného výmazu. Není rozhodující, že právnická osoba nebyla založena za účelem podnikání nebo je v obchodním rejstříku zapsána z jiného důvodu, než je podnikání. Relevantní je pouze hledisko zápisu. Ve vztazích, kdy právnická osoba zapsaná do obchodního rejstříku jedná se spotřebitelem, je takové vymezení jistě praktické, protože není potřeba zkoumat, jakou činnost opravdu vytváří, tak jak je to potřeba při jednání s osobou - podnikatelem dle smyslu ust. § 420 ObčZ. U osob fyzických však výše uvedený zápis logicky není úplně jednoznačný. S ohledem na ust. § 419 ObčZ a harmonizační spotřebitelské požadavky nelze vyloučit, aby fyzická osoba, zapsaná v obchodním rejstříku, nemohla vystupovat sama jako spotřebitel. S ohledem na definici spotřebitele v ust. § 419 ObčZ, v životě fyzické osoby, podnikatele, nutně nastávají situace, kdy jedná s jiným podnikatelem mimo rámec své podnikatelské činnosti. V takových případech pak má i fyzická osoba zapsaná

⁵⁸ Výkladové stanovisko č. 22 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 9. 4. 2014 (online), cit. 14. 6. 2022, dostupné z http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko_22.pdf

⁵⁹ Ust. § 421 ObčZ: „*Za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Za jakých podmínek se osoby zapisují do obchodního rejstříku, stanoví jiný zákon.*

Má se za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenskou nebo jiné oprávnění podle jiného zákona.“

⁶⁰ Zápis osob do obchodního rejstříku je upraven zákonem č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

⁶¹ Ust. § 8 a násl. zák. č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

⁶² Ust. § 126 ObčZ.

v obchodním rejstříku status spotřebitele.⁶³ Domnívám se, že ust. § 421 odst. 1 ObčZ není s ohledem na fyzické osoby, které jsou podnikateli, nejhodněji formulované. Systematickým výkladem lze však dojít k smysluplnému pravidlu. S ohledem na materiální definici podnikatele souhlasím s komentářem⁶⁴, že pro fyzickou osobu je zápis do obchodního rejstříku z hlediska postavení podnikatele pouze deklaratorní. Definice podnikatele dle formálního vymezení v ust. § 421 odst. 1 ObčZ není absolutní, a proto je potřeba ji interpretovat dle obecného ustanovení podnikatele v paragrafu předchozím⁶⁵. Fyzické osoby, které jsou podnikateli dle ust. § 421 odst. 1 ObčZ, tak budou za podnikatele považovány i přes svůj zápis v obchodním rejstříku pouze v situacích, kdy na ně bude možné vztáhnout podmínku, že určitou činnost vykonávají se zřetelem k jejich podnikatelské činnosti. Z komentáře je ale cítit v tomto tvrzení opatrnost vyjádřená návětkem, že může být sporné, jak se k této otázce postavit. Dle mého názoru je však potřeba rozlišit mezi uměle vytvořenou osobou a člověkem. Bylo by nesmyslné pohlížet na podnikající fyzickou osobu, která si jde koupit ke svačině rohlíky, jako na podnikatele ve vztahu k takovýmto uzavřeným obchodům. Je také nutné respektovat dikci provázaného ust. § 419 ObčZ o spotřebiteli a dle této dikce na fyzické osoby pohlížet a jejich činnost zkoumat komplexně. Úprava by proto jistě zasloužila v tomto směru upřesnit.

Formální znak podnikatele jako osoby zapsané do obchodního rejstříku doplňuje další formální kritérium, tentokrát již méně přísné, formulované vyvratitelnou právní domněnkou. Jde o domněnku, že podnikatelem je osoba, která má živnostenské nebo jiné oprávnění k podnikání. Ustanovení odstavce druhého se s ohledem na právní fikci v předchozím odstavci vztahuje na fyzické a právnické osoby, které nemají povinnost zapsat se do obchodního rejstříku. Nicméně je v tomto případě vždy nutné posuzovat danou osobu ve vztahu k ust. § 420 ObčZ, protože vyvratitelná domněnka platí pouze do okamžiku, ve kterém je vyvrácena. Pokud osoba, která má podnikatelské oprávnění, jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti, může tuto domněnku vyvrátit. Domněnka podnikatele na základě existence oprávnění funguje tedy především jako usnadnění důkazní situace třetím osobám.⁶⁶ Není však možné naopak z tohoto ustanovení dovozovat, že osoba, která živnostenské nebo jiné podnikatelské oprávnění nemá,

⁶³ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 961.

⁶⁴ Lasák in: LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8, s. 1321.

⁶⁵ Ust. § 420 ObčZ.

⁶⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK, SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8, s. 961.

podnikatelem není. Ostatně ani ust. § 420 ObčZ oprávnění pro výkon činnosti živnostenským nebo obdobným způsobem jako podmínku podnikání nezmiňuje. Absence nutného oprávnění při souvisejícím výkonu určité činnosti má následky pouze veřejnoprávní, protože pak se na vyvíjenou činnost pohlíží jako na tzv. neoprávněné podnikání. Krásně to vyjádřil JUDr. Rozehnal: „*Neoprávněný podnikatel porušuje veřejnoprávní pravidla, ale stále je svéprávným.*“⁶⁷. Neoprávněnost podnikání není překážkou aplikace ustanovení adresovaných podnikatelům k ochraně spotřebitele.

Pojem podnikatele je v ObčZ rozpracován velmi detailně. Podnikatel je vnímám více pohledy – materiálně a formálně. Tato hlediska se v některých případech prolínají, přesto hodnotím vymezení podnikatele za přehledné a srozumitelné. De lege ferenda bych však pro účely spotřebitelského práva nezamítala myšlenku zavedení dalšího pojmu označujícího podnikatele, který by přesněji odrážel požadavky unijních směrnic a díky němuž by se i pojem podnikatele ve smyslu obchodního práva mohl zjednodušit. Například v sousedním Slovensku označují osobu uzavírající smlouvu se spotřebitelem jako dodavatele. To platí jak pro úpravu soukromoprávní ve slovenském občanském zákoníku⁶⁸, tak i pro tu veřejnoprávní v tamním zákoně o ochraně spotřebitele⁶⁹, kde je ovšem ještě rozšířen o výrobce, dovozce a prodávajícího. Takové jednotné pojmosloví považuji za přehlednější.

2.2. Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem

Při uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem je potřeba kontrolovat nejen soukromoprávní úpravu tzv. spotřebitelských smluv, t. j. jak obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem nazývá ObčZ, ale také veřejnoprávní předpisy, které se týkají ochrany spotřebitele a které je nutné při uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem dodržovat.

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem neboli spotřebitelské smlouvy jsou upraveny v ObčZ v dílu čtvrtém, hlavy první, části čtvrté (dále jen „zvláštní díl“ nebo „díl o spotřebitelských smlouvách“). Jedná se o soubor speciálních ustanovení k obecné úpravě o závazcích, které jsou soukromoprávním základem ochrany spotřebitele. V případech, které nejsou upraveny zvláštním dílem, použijeme obecnou úpravu obligačního práva.

⁶⁷ ROZEHNAL, Aleš. Obchodní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, ISBN 978-80-7380-524-1, s. 69.

⁶⁸ Ust. § 52 odst. 3 zák. č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník.

⁶⁹ Zákon č. 250/2007 Z. z., o ochrane spotrebiteľ' a a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

I když sám ObčZ používá hned v prvním paragrafu zvláštního dílu⁷⁰ pojem spotřebitelské smlouvy, není toto názvosloví podle důvodové zprávy k ObčZ správné. „*Jde o doslovný překlad anglického consumer contract nebo německého Verbrauchervertrag, takto vzniklý český výraz však není správný, protože se nemíni označit smluvní typ - srov. české výrazy „kupní smlouva“, „pracovní smlouva“, „příkazní smlouva“ nebo „darovací smlouva“ aj. - ale smlouvu uzavíranou mezi specifickými stranami, přičemž důraz se klade na spotřebitele a na jeho ochranu.*“⁷¹ Odborná literatura se však v názoru na tento problém neshoduje. Komentář⁷² poukazuje na to, že odbornými pojmy, jejichž správnost nikdo nezpochybňuje, jsou i písemné smlouvy, úplatné smlouvy nebo adhezní smlouvy. Přívlasky mohou značit i jiné vlastnosti smluv, než jen jejich typ. Dle mého názoru je vnímání legislativní zkratky jako nesprávné označení tohoto typu smluv zbytečně konzervativní.

Výraz „spotřebitelské smlouvy“ je již v našem právním řádu používán od novely ObčZ64 č. 367/2000 Sb. a tento pojem je tak zažitý, ale i výstižný, že jej zákonodárce použil v ObčZ i přes názorové neshody odborné veřejnosti.

Tzv. spotřebitelskou smlouvou, resp. smlouvou uzavřenou se spotřebitelem, může být označena smlouva jakéhokoli typu, a to i nepojmenovaná. Rozhodujícím kritériem a společným poznávacím znakem pro označení smlouvy jako spotřebitelské jsou smluvní strany – na jedné straně spotřebitel a na druhé straně podnikatel. Je zajímavé, že zákonodárce v jednotlivých ustanoveních používá dle své vlastní důvodové zprávy nepřesnou legislativní zkratku „spotřebitelské smlouvy“, při nadpisu dotčeného dílu však zůstal konzervativní a díl naopak nese název „*Ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem*“. Pojmosloví tak není ani v rámci jednoho dílu jednotné a dle mého názoru může být pro laika zbytečně matoucí.

Co znamená spojení „obchodní smlouvy“? Mohou být spotřebitelské smlouvy i jiné než obchodní? V minulosti za účinnosti ObchZ se jako obchodní smlouvy označovaly smlouvy, které se řídily ObchZ. Definice tohoto pojmu sice v právní úpravě nebyla, přesto šlo o pojem jasný a ustálený. De lege lata máme zákonnou definici smlouvy v ust. § 1724 ObčZ: „*Smlouvou projevují strany vůli zříditi mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy.*“. Toto vymezení ale nerozlišuje mezi občanskoprávním a obchodněprávním závazkem. Rozdíl mezi těmito závazky lze určit podle dvou různých pravidel, a to objektivního či subjektivního principu. Princip

⁷⁰ Ust. § 1810 ObčZ.

⁷¹ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 733.

⁷² Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 178.

objektivní považuje za rozhodující kritérium předmět právního vztahu (předmětem je obchod), princip subjektivní pokládá za směrodatné subjekty právního vztahu (podnikatele a obchodníky).⁷³ Jelikož vymezení pojmu spotřebitele dle ust. § 419 ObčZ je podmíněné tím, že druhá smluvní strana je podnikatel, vznikne mezi těmito stranami při uzavření smlouvy obchodně právní závazek. Obchodně závazkové vztahy jsou vlastně „*formálně kodifikovaný systém výjimek z obecného závazkového práva občanského*“⁷⁴. Na případy obchodních smluv, jako důvodů, ze kterých nejčastěji obchodní závazkové vztahy vznikají, tak dopadají speciální pravidla.

U obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem, kde je podnikatelem jen jedna strana, se projevuje jako hlavní znak jejich právního vztahu zásada ochrany slabší strany. Důsledkem toho je, že podnikatel je zatížen více povinnostmi a naopak spotřebiteli je poskytována vyšší ochrana a s ní spojená speciální práva. Zákonná úprava je převážně relativně kogentní⁷⁵ a otázkou je, jestli je v této míře kogentní úprava ještě zachována další ze stěžejních soukromoprávních zásad, kterou je autonomie vůle stran. „*Kontraktální svoboda však není bezbřehá, neboť musí být v souladu s „good faith“ (dobrou vírou, resp. dobrými mravy), „fear dealing“ (pocitivým obchodním stykem) a s kogentními normami zavedených, tradičních principů.*“⁷⁶. Zákonná ustanovení, která v zájmu ochrany spotřebitele, přikazují nebo zakazují určité jednání podnikateli, v podstatě reagují na faktické omezení autonomie vůle spotřebitele při prosazování svých zájmů v průběhu uzavírání smluv s podnikatelem. Spotřebitel je většinou omezen na pouhé přijetí či odmítnutí oferty podnikatele.

Spotřebitelský vztah je však i přes nerovnost mezi subjekty, které do něho vstupují, přirozený a nelze jej považovat za protiprávní. Účelem úpravy spotřebitelských vztahů je snaha najít a zajistit rovnováhu práv a povinností mezi dotčenými subjekty. ÚS při řešení otázky zákonnosti bankovních poplatků mimo jiné uvedl „*Jedná se o běžnou disparitu ve smluvních vztazích, kde lze fakticky vždy doložit převahu některé strany (v rámci konkurenčního boje jí mohou být de facto i spotřebitelé). Spolu s liberalizací právního styku nelze očekávat, že stát bude dál hrát paternalistickou roli, neboť k tomu by bylo též třeba vrátit se k jedné národní bance, jedné obchodní bance, jedné spořitelně a jedné pojišťovně pro celý stát. V rámci*

⁷³ ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ, DĚDIČ a kol. Obchodní právo: podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-333-4, s. 35.

⁷⁴ BEJČEK, ŠILHÁN. Obchodní smlouvy: závazky v podnikání. V Praze: C.H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-574-9, s. 5.

⁷⁵ Ust. § 1812 odst. 2 ObčZ.

⁷⁶ SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v soukromém právu. V Praze: C. H. Beck, 2008, ISBN 9788074000379, s. 10.

*liberalizace trhu však úloha státu může spočívat jen ve vytváření právních (úprava ochrany spotřebitele zejména před uzavřením smlouvy) a institucionálních (soudní, inspekční, kontrolní orgány, finanční arbitr) podmínek pro řádné rozhodování (informovanost) spotřebitele při uzavírání smlouvy a podmínek pro ochranu smluvních stran.*⁷⁷. Dle citovaného nálezu nelze do soukromoprávních vztahů příliš zasahovat a strany v silnějším postavení neustále usměrňovat. Určitá státní ochrana je ale na místě a není po testu přiměřenosti ani v rozporu s autonomií vůle, a to především v předmluvní fázi jednání: „*Požadavek takové ochrany spočívá v tom, že proti sobě v oblasti spotřebitelských vztahů stojí někdo, kdo nemusí mít vždy potřebné znalosti, zkušenosti, orientaci a vzdělání, které má jeho protistrana (podnikatel). Proto s ohledem na výše uvedené není v rozporu s autonomií vůle "zasahování" státu do takových vztahů tím, že stanoví opatření k ochraně spotřebitele, jako jsou definice nedovolených praktik (nekalé, klamavé, agresivní, diskriminační), stanovení zvláštních povinností podnikatele (zde věřitele) jako např. ověření schopnosti spotřebitele splácet úvěr, poskytovat mu určité informace apod.*“⁷⁸

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem jsou tedy smlouvy jakéhokoli typu, ve kterých jsou smluvními stranami spotřebitel a podnikatel. Podnikatel těmto typům smluv dává obchodní charakter a jeho profesionální postavení, které je důvodem nerovnováhy síly při sjednávání těchto smluv, je důvodem zakotvení zvláštních ustanovení relativně kogentní povahy na ochranu spotřebitele.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III.ÚS 3725/13.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III.ÚS 3725/13.

3. Uspořádání právní úpravy spotřebitelského práva v ČR

Téma této diplomové práce má za cíl vybrat, popsat a analyzovat vybraná pravidla, která stanoví náš právní řád pro smlouvy, které uzavírá obchodník, resp. podnikatel, při své obchodní, resp. podnikatelské činnosti se spotřebitelem. Tato pravidla nalezneme jak v soukromoprávní, tak i ve veřejnoprávní regulaci a navzájem se prolínají. „*Soukromoprávní a veřejnoprávní ochrana spotřebitele se vzájemně prolíná a tvoří, resp. měla by tvořit systematický celek ochrany spotřebitele.*“⁷⁹

Ve své práci se věnuji soukromoprávní úpravě spotřebitelského práva, vynechat ale úplně veřejnoprávní úpravu by nebylo správné, protože se obě úpravy vzájemně doplňují a bez veřejnoprávní regulace by účinná soukromoprávní úprava dokonce ani nemohla existovat. Proto poskytnu níže alespoň stručný přehled veřejnoprávní úpravy.

3.1. Veřejnoprávní úprava

Normy veřejného práva zasahují do problematiky obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem především ukládáním povinností podnikatelům, dodavatelům, výrobcům, prodejcům, poskytovatelům služeb nebo dovozcům zboží a tím poskytují preventivní ochranu spotřebiteli, například stanovením pravomocí dozorcích orgánů a sankcemi za porušení daných povinností.⁸⁰ Úprava spotřebitelského práva je velmi rozsáhlá a roztržitá. Veřejnoprávní ochranu spotřebitele tvoří především následující zákony:

- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoSpÚ“),
- Zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů,

⁷⁹ ONDŘEJ. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-446-9, s. 3.

⁸⁰ HENDRYCH a kol., Právní slovník., 3. podstatně rozš. vyd., V Praze: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1, s. 1230.

- Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

K výčtu zákonů patří také trestní zákony, které upravují společensky nejškodlivější případy jednání. I v okruhu právního jednání se spotřebitelem se takové případy objevují a v našem trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. můžeme najít trestný čin Poškození spotřebitele v ust. § 253. Takový trestný čin spáchá *„kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli nepatrnou tím, že poškozuje spotřebitele zejména tím, že je šidí na jakosti, množství nebo hmotnosti zboží, nebo kdo uvede ve větším rozsahu na trh výrobky, práce nebo služby a zatají přitom jejich podstatné vady.“*

Veřejnoprávní úpravu spotřebitelského práva obsahují i nařízení EU, tedy přímo aplikovatelné evropské právní akty⁸¹.

Do přehledu je nezbytné zahrnout i pravidla týkající se procesního postupu. To ony zajišťují efektivitu úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem a slouží k jejímu prosazování.

3.2. Soukromoprávní úprava

Soukromoprávní úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem se nachází v ObčZ ve speciálních ustanoveních k obecné úpravě závazků ze smluv, zařazené do čtvrté části občanského zákoníku s názvem Relativní majetková práva, hlavy první nazvané Všeobecná ustanovení o závazcích, dílu čtvrtého. Tento spotřebitelský díl ovšem nepokrývá celý právní režim spotřebitelských smluv. Otázky, které nejsou v tomto zvláštním díle upraveny tedy budou podřízeny úpravě obecného obligačního práva. Naopak v některých případech se zvláští a

⁸¹ Například: Nařízení EU č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů.

obecná úprava překrývá⁸². Takový stav může vyvolávat interpretační problémy, zvláště pokud některé implementované směrnice přísnější národní úpravu nepřipouštějí.

Úprava související s uzavíráním obchodních smluv se spotřebitelem je zakotvena i na dalších místech v ObčZ.⁸³ Jde například o úpravu odpovědnosti za vady prodaných výrobků, které jsou dále upraveny v rámci úpravy o kupní smlouvě, dále pak o úpravu pojistné smlouvy, smlouvy o zájezdu, ale i úpravu nekalé soutěže. Zákonodárce tato pravidla zařadil podle jiných kritérií. Většinou jde o právní normy, které chrání i jiné osoby, než jen spotřebitele.⁸⁴

Pokud existuje právní úprava konkrétní smlouvy uzavírané se spotřebitelem v jiném zákoně, použije se speciální zákon. To ale nemusí znamenat, že ObčZ bude úplně vyloučen z aplikace. *„Úprava spotřebitelských smluv je použitelná vždy, jestliže občanský zákoník je použitelný alespoň subsidiárně, ledaže z občanského zákoníku či zvláštního zákona vyplývá něco jiného [§ 54 písm. g) obč. zák. 40/1964].“⁸⁵*

3.3. Shrnutí

Úprava smluv uzavíraných se spotřebitelem je na první pohled velmi roztržštěná, rozsáhlá a kvůli tomu i nepřehledná. To platí pro veřejnoprávní i soukromoprávní úpravu. Vzhledem k četnosti uzavírání těchto smluv a s ohledem na adresáty těchto pravidel, kterými jsou bezesporu především lidé bez právního vzdělání, nepovažuji takový stav právní úpravy za vhodný.

Některé evropské země, například Francie nebo Belgie, se s neustále narůstajícím objemem spotřebitelského práva vypořádaly vytvořením spotřebitelského kodexu. Takové řešení jistě přineslo zpřehlednění práv spotřebitelů, ale i povinností podnikatelů. Orientace v právní úpravě je pro tyto adresáty norem určitě mnohem jednodušší a pohodlnější.

De lege ferenda bych proto viděla spotřebitelský kodex v našem právním řádu jako dobré řešení současné situace.

⁸² Například úprava zneužití práva, nepřiměřeného zkrácení, adhezních smluv.

⁸³ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 - 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 180.

⁸⁴ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721 - 2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 397.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1305/2016.

4. Vybraná pravidla obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem

Z důvodu rozsáhlosti právní úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem jsem si zvolila k analýze jen některé části, a to obecnou úpravu spotřebitelských smluv a úpravu smluv o finančních službách uzavíraných distančním způsobem.

4.1. Obecná ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem

Obecná úprava smluv uzavíraných mezi spotřebitelem a podnikatelem a závazků z těchto smluv vzniklých se nachází v části čtvrté Občanského zákoníku, hlavě první, dílu čtvrtém. Konkrétně jde o deset paragrafů, a to § 1810 – 1819.

Obecná ustanovení, ale i další oddíly čtvrtého dílu je nutné interpretovat v souladu s požadavky právních předpisů EU, které jsou předlohou těchto ustanovení. Konkrétně jde o směrnici 2011/83/EU, směrnici 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „93/13/EHS“), vybraná ustanovení o spotřebiteli ve směrnici 2000/31/ES, o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (dále jen „2000/31/ES“), směrnici 2002/65/ES a směrnici 2008/122/ES, o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně. Výklad musí být v souladu také s judikaturou SDEU, která se této problematice týká. V souvislosti s evropskými právními předpisy je vhodné připomenout, že ustanovení na ochranu spotřebitele se vztahují i na závazky ze spotřebitelských vztahů, jež se týkají činností nevykonávaných za účelem dosažení zisku.

Ust. § 1810 ObčZ je prvním ustanovením spotřebitelského dílu a je vymezuje působnost následujících paragrafů upravujících závazky ze smluv uzavíraných se spotřebitelem. Ustanovení se aplikují nejen na spotřebitelské smlouvy, ale i na závazky akcesorické povahy. *„Jde-li o smlouvu o spotřebitelském úvěru, nelze posuzovat práva a povinnosti z této smlouvy odděleně od použitých zajišťovacích prostředků (dohody o srážkách ze mzdy, smluvní pokuty a vystavené zajišťovací směnky); i zajištění spotřebitelské smlouvy podléhá režimu ochrany spotřebitele.“*⁸⁶ Do působnosti ustanovení spadají i jednostranné právní úkony mající základ v takových smlouvách, například při vadném plnění a uplatnění nároků z toho vyplývajících, ale i mimosmluvní jednostranné právní úkony, například nároky na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení. Spotřebitelé jsou chráněni těmito ustanoveními i v případech

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1305/2016.

samostatného jednostranného projevu vůle podnikatele, například veřejným příslibem podnikatele v reklamním letáku⁸⁷.

Při aplikaci ustanovení je vždy nutné zvážit konkrétní situaci a aplikovat normu, která poskytne spotřebiteli skutečnou ochranu.⁸⁸ „Ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem.“⁸⁹

Obecná ustanovení jsou kogentního charakteru, pokud není výslovně uvedeno, že se od nich lze odchýlit. Důvodem omezení autonomie vůle v rámci spotřebitelských vztahů je transpozice unijních předpisů a také soukromoprávní zásada ochrany slabší strany, která spočívá ve vyrovnávání faktické nerovnosti stran, protože spotřebiteli při jednání s profesionálem většinou kvůli jejich nerovnému postavení nezbyvá nic jiného než silnější straně a její poctivosti důvěřovat. ÚS konstatoval, že: „[o]chrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem“. Důvěra je základem právního jednání, výrazem právní jistoty. Protože právní jistota je jednou z elementárních hodnot materiálního pojetí ústavního principu právního státu.⁹⁰

4.1.1. Informační povinnost podnikatele

Informační povinnost vůči spotřebiteli najdeme upravenou v ust. § 1811 ObčZ. Nejde o jedinou úpravu informační povinnosti podnikatele. Podnikateli jsou uloženy informační povinnosti i veřejnoprávními předpisy, např. ZoOchSp. Samostatně jsou upraveny i informační povinnosti související se spotřebitelským úvěrem, a to ve zvláštním ZoSpÚ.

Následující analýza se týká pouze obecné informační povinnosti upravené v ObčZ, která představuje transponované pravidlo směrnice 2011/83/EU a směrnice 93/13/EHS. Pravidlo se však neuplatní vůči smlouvám o finančních službách. Finanční služby jsou z působnosti vyjmuty a mají svou zvláštní úpravu⁹¹.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2013, sp. zn. 33 Cdo 603/2012.

⁸⁸ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1906.

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1305/2016.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.

⁹¹ Ust. § 1811 odst. 3 písm. c) ObčZ.

Ust. § 1811 ObčZ upravuje komunikaci podnikatele se spotřebitelem. Toto ustanovení necílí pouze na komunikaci, která je právním jednáním, ale formuluje pojem širší, tzv. veškerá sdělení. Z toho vyplývá, že jde i o komunikaci, která právním jednáním být nemusí. Jde zejména o předmluvní informační povinnost. Ustanovení v odstavci prvním ukládá podnikateli požadavek činit veškerá sdělení spotřebiteli jasně a srozumitelně v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva. Jasně a srozumitelné je sdělení, kterému rozumí spotřebitel průměrného rozumu. Občanský zákoník zná vyvratitelnou domněnku o rozumové úrovni průměrného člověka formulovanou v ust. § 4 ObčZ. Spotřebitel průměrného rozumu ale v našem právním řádu definován není. Jeho vymezení však můžeme nalézt v rozsudku ESD⁹², ve kterém jej ESD judikoval jako spotřebitele rozumnou měrou informovaného, pozorného a opatrného. Dnes již pojem průměrného spotřebitele můžeme najít i ve směrnici. Normativní vymezení se nachází ve směrnici 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, v bodě 18 preambule: „[m]á dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory (...) Zaměřuje-li se určitá obchodní praktika na určitou skupinu spotřebitelů, jako jsou například děti, je žádoucí, aby se dopad takové obchodní praktiky hodnotil z pohledu průměrného člena dané skupiny.“ Požadavky na schopnosti průměrného spotřebitele se tak budou měnit v závislosti na situaci.

Důležité je zdůraznit, že požadavek jasnosti a srozumitelnosti v tomto pojetí nepředstavuje nutnou náležitost právního jednání ve smyslu ust. § 553 ObčZ. Tou je určitost a srozumitelnost obsahu právního jednání s tím, že následkem nedodržení této náležitosti je zdánlivost právního jednání. Zdánlivé právní jednání nevyvolává žádné právní následky. Požadavek jasnosti a srozumitelnosti dle ust. § 1811 ObčZ je zpřesněním tohoto obecného pravidla.

Dalším požadavkem na sdělení, která činí podnikatel vůči spotřebiteli je, že musí být v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva. Vzhledem k výše uvedenému, jazykem, ve kterém se smlouva bude uzavírat, bude pro většinu spotřebitelů v České republice právě čeština.⁹³ Problém ale může nastat v případě uzavírání smluv se spotřebitelem – cizincem, pokud podnikatel uzavírá smlouvy s odkazem na obchodní podmínky. Pokud cizinec nerozumí českému jazyku, je potřeba obchodní podmínky přeložit do jazyka, který ovládá. V opačném

⁹² Rozhodnutí ESD ze dne 16. 7. 1998, sp. zn. C-210/96 - Gut Springenheide a Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt.

⁹³ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 - 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 183.

případě se podnikatel vystavuje riziku, že v případě sporu by smlouva byla shledána relativně neplatnou pro nesrozumitelnost. V dnešní době je uzavírání smluv s cizinci relativně běžnou záležitostí a spor o neplatnost právního jednání z důvodu nesrozumitelnosti, která má původ v uzavření smlouvy v cizím jazyce, se již dostal i před Nejvyšší soud⁹⁴. Nejvyšší soud odkazuje na své dřívější rozhodnutí⁹⁵, kdy dovedl, že: „[s]ama okolnost, že právní úkon je sepsán (projeven) v cizím jazyce, neznamená, že je bez dalšího neplatný pro nesrozumitelnost. O vadný (nesrozumitelný) projev vůle způsobující neplatnost právního úkonu půjde tehdy, jestliže cizí jazyk, v němž byl projev vůle učiněn, je nesrozumitelný osobě (druhému účastníku pracovněprávního vztahu), již byl adresován.“. Nejvyšší soud dodal, že nejde o nesrozumitelnost absolutní a je proto vždy nutné přihlédnout k okolnostem právního jednání a k tomu, bylo-li z okolností účastníkům zřejmé, o jaké právní jednání se jedná a jaká práva a povinnosti z něho vyplývají. Z uvedeného vyplývá, že cizí jazyk nemusí být důvodem vyslovení neplatnosti pro nesrozumitelnost, je však nutné unést důkazní břemeno. Dle mého názoru je tato právní úprava cizinci žijícími na území České republiky lehce zneužitelná, protože podnikatele staví do nejistého postavení. Podnikatel se může vyhnout riziku tím, že v případech uzavírání obchodních smluv se spotřebiteli – cizinci bude používat dvojjazyčné znění smluv. Tato možnost je však spjata s vyššími náklady na uzavření smlouvy. Dalším řešením pro podnikatele pak je, že smlouvu běžně uzavíranou adhezním způsobem nebo s odkazem na obchodní podmínky uzavře s cizojazyčně mluvícím spotřebitelem individuálně, pouze s vymezením podstatných náležitostí a základních podmínek smlouvy, o kterých nelze pochybovat, a zbytek smlouvy nechá upravenou zákonnými ustanoveními.

Úpravu srozumitelnosti v souvislosti s požadavkem uzavírat smlouvy v českém jazyce dle ZoOchSp považuji za přínosnou pro osoby, které českým jazykem hovoří. Z pohledu podnikatele, který uzavírá spotřebitelské smlouvy i s cizinci, hodnotím úpravu jako nedostatečnou a pro podnikatele se pak tyto smlouvy stávají rizikovými. Před rizikem podnikatele dostatečně neochrání ani příprava dvojjazyčných obchodních podmínek a je zcela jistě nepřiměřené žádat, aby obchodní podmínky měl podnikatel připraveny ve všech možných jazycích. Nejrozumnější volbou cizojazyčného znění smlouvy je s největší pravděpodobností angličtina. Ani ta ale nezaručuje, že bude pro cizince jazykem, kterému plně rozumí. Způsobem ochrany pro podnikatele by mohlo být vlastnoruční písemné prohlášení spotřebitele na konci

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 7.2016, sp. zn. 32 Cdo 4459/2014.

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 3.2008, sp. zn. 21 Cdo 1760/2007.

smlouvy v anglickém jazyce, že obsahu rozumí a že s ním souhlasí. Takové prohlášení by mělo podnikateli usnadnit dokazování při případném sporu o nesrozumitelnosti textu.

Odstavec druhý požaduje po podnikateli, pokud jednání se spotřebitelem směřuje k uzavření smlouvy, aby včas, konkrétně „[v] dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy nebo před tím, než spotřebitel učiní závaznou nabídku“, sdělil spotřebiteli určité informace o sobě, předmětu potenciální smlouvy a jeho vlastnostech, způsobu a podmínkách obchodu a právech z uzavřeného závazku plynoucích, pokud tyto skutečnosti nejsou zřejmé ze souvislostí. ESD judikoval⁹⁶, že informace musí být spotřebiteli doručeny, přičemž tato povinnost není splněna pouhým odkazem na internetové stránky, kde jsou informace obsaženy.⁹⁷

Stanovení informační povinnosti má za cíl vyrovnání nerovného postavení podnikatele a spotřebitele, které z velké části vzniká právě nedostatečnou informovaností spotřebitele projevující se negativně v jeho rozhodnutích. Zákonem požadované informace nemusí být sdělovány pouze tehdy, jsou-li zřejmé ze souvislostí. Příkladem jsou situace, kdy se spotřebitel s informacemi seznámil již dříve, než povinnost ukládá zákon, když jsou informace všeobecně známé nebo když jsou jednoduše samy rozpoznatelné. Podnikatel dále nemusí povinnost plnit ve výjimkách uvedených v odstavci třetím, je-li předmětem smlouvy plnění, ke kterému má dojít vzájemně bezprostředně po uzavření smlouvy a účelem této smlouvy je „vyřizování záležitostí každodenního života“. Hranice potřeb každodenního života nejsou pevně stanoveny. Záležitostmi každodenního života však nejsou například dodávky vody, plynu, elektřiny a jiných zdrojů tepla, u kterých transponovaná směrnice 2011/83/EU informační povinnost výslovně uvádí.⁹⁸

Předsmluvní informační povinnost se nemusí plnit u dodávek digitálního obsahu v případě, že je dodán na hmotném nosiči.

Novelou ObčZ č. 171/2018 Sb. byly z této povinnosti vyjmuty smlouvy o finanční službě, které mají v důsledku této změny předsmluvní informační povinnost upravenou speciálně v ust. § 1843 ObčZ. Ustanovení se nachází v pododdílu druhém nazvaném Finanční služby.

Následkem nedodržení zákonných požadavků na podnikatele ohledně poskytnutí informací před uzavřením smlouvy může být spotřebitelovo právo odstoupit od takové smlouvy

⁹⁶ Rozhodnutí ESD ze dne 5. 7. 2012, sp. zn. C-49/11 Content Services.

⁹⁷ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1908.

⁹⁸ Článek 5 směrnice 2011/83/EU.

za výhodnějších podmínek pro porušení informační povinnosti.⁹⁹ Soukromoprávním následkem ale může být i zdánlivost nebo neplatnost právního jednání, a to v případech neurčitosti právního jednání plynoucí z nesrozumitelných či nejasných sdělení a nebo z důvodu uvedení spotřebitele v podstatný omyl. Jako sankce za nesrozumitelnost a nejasnost poskytnutých informací může být považován i výklad pro spotřebitele nejvýhodnější.

Nesplnění informační povinnosti může mít i veřejnoprávní následky. Poskytování neúplných, nejasných nebo nesrozumitelných podstatných informací, které jsou schopny ovlivnit spotřebitelovo rozhodnutí, lze ve smyslu ZoOchSp považovat za klamavé opomenutí, které je nekalou obchodní praktikou. Nekalé obchodní praktiky jsou zakázané a sankcionovatelné.

Povinnost podnikatele předem informovat spotřebitele o základních skutečnostech uzavírané smlouvy představuje minimum poctivého jednání. Je pochopitelné, že z důvodu zjednodušení uzavírání obchodních smluv poskytují podnikatelé tyto údaje běžně prostřednictvím obchodních podmínek. Obchodní podmínky většinou představují obsáhlá ujednání, které spotřebitele od seznámení se s nimi odrazuje. Velké množství informací často způsobuje, že je spotřebitel není schopen jednoduše zpracovat, případně není ani ochoten je číst, jelikož časová investice nutná k nabytí těchto údajů je nepřiměřeně dlouhá. Je důležité, aby nadměra informací nezpůsobila, že spotřebitel začne veškeré informace přeskakovat. Taková situace by vedla k nefunkčnosti nastavených pravidel. Správná je určitě výjimka ohledně vyřizování každodenních záležitostí. Z pohledu podnikatele považují za velmi nebezpečné pravidlo o výjimce z informační povinnosti ohledně obchodů, u kterých jsou povinná sdělení zřejmá již z jiných souvislostí. Tato skutečnost by mohla být v případném sporu těžko prokazatelná. Vzhledem k tomu, že důkazní břemeno ohledně splnění předšmluvní informační povinnosti nese podnikatel,¹⁰⁰ vyplatí se dle mého názoru větší opatrnost a splnění informační povinnosti vždy.

4.1.2. Interpretace smluvních ujednání

Kogentní ust. § 1812 ObčZ určuje pravidla výkladu obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem. Odstavec první zmíněného paragrafu zní: „*Lze-li obsah smlouvy vyložit různým způsobem, použije se výklad pro spotřebitele nejvýhodnější.*“ Pravidlo se dá považovat za sankci

⁹⁹ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 734.

¹⁰⁰ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1910.

pro podnikatele v případě jeho nejasného nebo nesrozumitelného formulování obsahu smlouvy. Jde o implementaci čl. 5 směrnice 93/13/EHS. Ust. § 1812 ObčZ pokračuje druhým odstavcem, který stanovuje tzv. relativní kogentnost: „*K ujednání odchylicím se od ustanovení zákona stanovených k ochraně spotřebitele se nepřihlíží. To platí i v případě, že se spotřebitel vzdá zvláštního práva, které mu zákon poskytuje.*“. Druhý odstavec je transpozičním ustanovením čl. 6 směrnice 93/13/EHS a také čl. 25 směrnice 2011/83/EU. Znění celého paragrafu odráží i stálou rozhodovací praxi SDEU.¹⁰¹

Interpretační pravidla se použijí při výkladu obsahu smlouvy a na veškeré právní úkony, pokud jejich obsah umožňuje různý výklad. To platí i v případě právních jednání upravených jinými právními předpisy než ObčZ.

Odstavec první je speciálním pravidlem k obecným výkladovým pravidlům obsažených v ust. § 555 – 558 ObčZ, především k ust. § 557, který ukládá v pochybnostech významu použitého výrazu výklad k tíži toho, kdo výraz použil jako první. Jelikož speciální ustanovení má před obecným přednost, tak v případě uzavírání spotřebitelské smlouvy, pokud použije spotřebitel sporný výraz jako první, použije se i přesto výklad pro něj nejpříznivější. Speciální pravidlo se však použije pouze pod podmínkou, nelze-li vůli stran zjistit podle obecných pravidel. Výjimkou je případ, kdy se jedná o výklad v rozporu s dobrými mravy, který zavinil sám spotřebitel a použil ho od něho. Zvláštní pravidlo je však v režimu adhezních smluv ještě modifikováno ust. § 1800 ObčZ. Při splnění podmínek je sankcí za nesrozumitelnost ujednání v těchto smlouvách jejich neplatnost.¹⁰²

Privilegia příznivějšího výkladu obsahových náležitostí se mohou dovolávat pouze přímo spotřebitelé. Práva se nemohou dovolávat ani osoby, které jsou kompetentní dovolávat se ochrany spotřebitelů z důvodu oprávněného zájmu.¹⁰³

Ustanovení, které ukládá povinnost ve sporných obsahových náležitostech použít výklad příznivější pro spotřebitele, považuji za spravedlivé a motivující podnikatele vyjadřovat se přesně, jasně a srozumitelně tak, aby nedocházelo ke sporům. Pravidlo je dle mého názoru přínosné pro obě strany, protože je důležité sporům předcházet a jsem toho názoru, že chrání před nekalými praktikami podnikatelů. Existence výjimky, která zohledňuje i situace, kdy

¹⁰¹ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1911.

¹⁰² Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1912.

¹⁰³ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 735.

obsahová spornost pochází od spotřebitele, byla jím zapříčiněna a má původ v chování spotřebitele, toto spravedlivé nastavení jen potvrzuje a nejde jen o slepé upřednostňování spotřebitele, který by mohl této klauzule zneužívat. „*Pokud však podnikatel prokáže, že sporný obsah smlouvy je výsledkem činnosti spotřebitele, nemělo by být aplikováno. Komentované ustanovení má poskytovat spotřebiteli ochranu před podnikatelem, nikoliv mu dávat prostor těžit z vlastních chyb na úkor jiných*“.¹⁰⁴

Odstavec druhý uvádí, že k ujednáním, která se odchylojí od zákonných ustanovení chránící spotřebitele, se nepřihlíží. Pravidlo je ještě doplněno o druhou větu. Ta pravidlo rozvádí i pro případy, kdy se sám spotřebitel vzdá zvláštního práva poskytnutého mu zákonem, tedy jde i o případy jednostranného právního jednání spotřebitele. Pro aplikaci ustanovení nemusí být pojem spotřebitel v konkrétním ustanovení sloužící jeho ochraně výslovně zmíněn. Relevantní je faktické postavení osoby¹⁰⁵, která splňuje podmínky dle ust. § 419 ObčZ. Další podmínkou použití je nutnost ochranné povahy ustanovení. Ačkoli text zákona pracuje s pojmem spotřebitele, vždy je třeba posoudit, zda jde o ustanovení sloužící k jeho ochraně. Ochranné pravidlo se nepoužije v případě, kdy existují jiná ustanovení na ochranu slabší strany¹⁰⁶. Nepoužije se ani v případě upraveném ustanoveními, která mají vlastní zvláštní úpravu právních následků¹⁰⁷ při odchýlení se od zákonných ustanovení ve spotřebitelův neprospěch.¹⁰⁸

Důsledkem porušení požadavků na ujednání se spotřebitelem je, že se k nim nepřihlíží. Tento výraz svádí k výkladu, že jednání odchylojící se od ochranných ustanovení zákona bude zdánlivé. Takové chápání je ale dle komentáře¹⁰⁹ nevhodné kvůli ust. § 1815 ObčZ, který je třeba chápat jako speciální typ neplatnosti v rámci spotřebitelského práva a který je formulován přesně podle potřeb stanovených judikaturou ESD. Neplatnost může vyslovit pouze soud. Musí tak učinit z moci úřední. Pokud spotřebitel na odchylném ujednání trvá i po uvědomění, že se neplatnosti může dovolat, soud k neplatnosti nepřihlédne.¹¹⁰

¹⁰⁴ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 418.

¹⁰⁵ Jiným pojmem se stejným významem může být například zákazník.

¹⁰⁶ Například ochranná ustanovení úpravy adhezních smluv v případech tzv. překvapujících ustanoveních obchodních podmínek nebo ustanovení o neúměrném zkrácení či lichvě.

¹⁰⁷ Například ust. § 110 odst. 1 ZoSpÚ.

¹⁰⁸ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 419.

¹⁰⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 187.

¹¹⁰ Rozhodnutí ESD ze dne 4. 6. 2009, sp. zn. C-243/08 - Pannon GSM.

Odchylná ujednání mají většinou i zneužívající charakter a v takových případech nejen že se k nim nebude přihlížet, ale mohou vyvolat i další následky jako povinnost k náhradě škody nebo vrácení bezdůvodného obohacení.¹¹¹

Zajímavé je, že pravidlo o odchylkách od zákona nerozlišuje mezi ujednáními ve prospěch a v neprospěch spotřebitele. Bylo by ale proti smyslu úpravy ochrany spotřebitele, aby se smluvní ujednání přiznávající spotřebiteli více ochrany než poskytuje zákon, jakkoli sankcionovala.

De lege ferenda bych navrhla doplnit ustanovení o ujednáních odchylných se od zákonných ustanovení na ochranu spotřebitele podrobněji, a to tak, že půjde o ujednání „v neprospěch spotřebitele“. Taková skutečnost by přidala na právní jistotě a mohla by i motivovat podnikatele k soutěži o spotřebitele nabízením vyšších spotřebitelských práv než standardních.

Úprava právních následků odchýlení se od ochranných ustanovení je podle mého názoru zbytečně matoucí. Pokud je sankcí za odchýlení neplatnost, formulace „nepřihlíží se“ je nevhodná. Zakládání nového druhu neplatnosti vyjadřovaného výrazu nicotnosti, který se vztahuje jen na právní rámec ochrany spotřebitele, vnímám jako zbytečné komplikování pojmosloví, ve kterém nevidím žádný užitek.

4.1.3. Zakázaná ujednání ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem

Zakázaná ujednání jsou nepřiměřená ujednání mezi podnikatelem a spotřebitelem, která dle ust. § 1813 ObčZ „*[z]akládají v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv a povinností stran v neprospěch spotřebitele. To neplatí pro ujednání o předmětu plnění nebo ceně, pokud jsou spotřebiteli poskytnuty jasným a srozumitelným způsobem.*“ V druhé větě je zakotvena vyvratitelná právní domněnka, která se nazývá tzv. zneužívající klauzule. Klauzule stanovuje obecné měřítko pro posuzování přiměřenosti smluvních podmínek. Toto pravidlo se nepoužije v případech ujednání o ceně nebo předmětu plnění, pokud jsou ujednání jasně a srozumitelně spotřebiteli poskytnuta. Na tyto prvky smlouvy se tedy regulace nevztahuje.

¹¹¹ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1912.

Potřeba úpravy opět vychází z předpokladu, že spotřebitel nemá dostatečně silné postavení při vyjednávání smluvních podmínek, a proto je potřeba jej preventivně chránit.¹¹² Pravidlo je transpozicí čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13/EHS.

Porovnáme-li ovšem text směrnice a ustanovení v ObčZ, na první pohled zaujme rozdílnost vyjádření tohoto pravidla. V národní úpravě došlo k výraznému zpřísnění pro podnikatele – profesionála. Český zákonodárce se vůbec nezmiňuje o výjimce pro individuálně sjednaná ujednání, a proto se klauzule použije i na ně.¹¹³ Jde o směrnici založenou na principu minimální harmonizace, a proto mohou členské státy přijímat i úpravu přísnější. Důvodová zpráva¹¹⁴ však tvrdí, že výjimka ze zákazu pro individuálně sjednaná ujednání platí. Podle mého názoru nemůže důvodová zpráva v takovém rozsahu doplňovat znění zákona. Ostatně stanovisko Nejvyššího soudu¹¹⁵ to potvrzuje a soudní praxe přezkoumává i individuálně sjednaná ujednání, i když ne tak přísně. Významná je také odlišnost poukazovaná i v kritickém komentáři Pelikána a Pelikánové.¹¹⁶ Výraz „zneužívající“, který je použit ve směrnici, je v ObčZ přeformulován na „nepřiměřené“. Takové jazykové vyjádření je opět výrazným zpřísněním unijního pravidla v neprospěch podnikatele. „Zneužití je vždy protiprávní, nepřiměřenost může být legitimní.“¹¹⁷ Podmínky standardně nepřiměřené se mohou stát v konkrétní situaci přiměřenými a naopak. Odlišná je klauzule i v požadavcích na ujednání mezi stranami. Zatímco směrnice odkazuje na požadavek poctivosti, český zákonodárce zmiňuje rozpor s požadavkem přiměřenosti.

Z mého pohledu je transpozice provedena tak, že obecně srozumitelný a lehce pochopitelný popis protiprávního jednání byl nahrazen právními pojmy neurčitými, závislými na odborném výkladu, a z toho důvodu je pravidlem pro účastníky vztahu nejasným a nejistým. Formulací použitou v ust. § 1813 ObčZ bylo vytvořeno relativně flexibilní pravidlo, které může být lehce zneužito. Opatrného podnikatele takové znění může zbytečně demotivovat ujednávat jakékoli nestandardní podmínky. Ani z hlediska spotřebitele není úprava vhodná. Pravidlo je formulováno velmi neurčitě, a proto spotřebitele může odrazovat od vymáhání jeho práv z důvodu nejasnosti jeho výkladu. Naskýtá se otázka, zda plní taková úprava svůj účel? Cílem

¹¹² Směrnice 93/13/EHS upřesňuje, že nejde o individuálně sjednané ujednání.

¹¹³ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 429.

¹¹⁴ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 737.

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. Cjpn 200/2013.

¹¹⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 189.

¹¹⁷ Tamtéž.

je ochrana spotřebitele, ale je taková úprava spotřebiteli – právnímu laikovi užitečná? Může být taková ochrana funkční v každodenním životě spotřebitele?

V odvětví spotřebitelského práva považují za rozumnější formulovat pravidla jednoduše a přesně. Domnívám se, že znění dotčeného paragrafu by bylo srozumitelnější, kdyby se více blížilo klauzuli ve směrnici¹¹⁸. V současné podobě lze jen stěží rozpoznat transponované pravidlo. Použití současného názvosloví se shoduje sice s názvem směrnice 93/13/EHS, ale čl. 3 této směrnice, který byl předlohou ust. § 1813 ObčZ, neodpovídá.

De lege ferenda by si znění ust. § 1813 ObčZ zasloužilo úpravu již v úvodu. Souhlasím s komentářem Pelikána a Pelikánové, že vyvratitelná právní domněnka je zde bez významu a myslím, že pouze zvyšuje míru nejasnosti pravidla a tím i právní nejistoty.

Podíváme-li se, jak se s transpozicí zneužívající klauzule poradilo sousední Slovensko, lze konstatovat, že jejich vyjádření pravidla v ust. § 53 tamního občanského zákona je téměř autentické, včetně výjimky pro individuálně sjednaná ujednání. Podnikatelé ani spotřebitelé nejsou znejistěni abstraktními pojmy a klauzule tak může působit na obchodní vztahy efektivněji.¹¹⁹

Ust. § 1813 ObčZ obsahuje ještě další podmínku. Aby byla smluvní ujednání zakázaná, musí bez souladu s požadavkem přiměřenosti, jak bylo rozebráno výše, zakládat „[v]ýznamnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele“. Zákaz je tedy jednostranný, a to v neprospěch spotřebitele. Jakým způsobem ale zjistit, zda je nerovnováha práv nebo povinností významná? Prvním způsobem je porovnáním se situací, kdy spotřebitel má možnost sám vyjednávat o obsahu. V případě, že rozumně uvažující podnikatel tuší, že by spotřebitel na takové ujednání při možnosti individuálního vyjednání za stejných okolností s uzavřením smlouvy souvisejících, nepřistoupil, jde o nerovnováhu významnou. Dalším způsobem posouzení významné nerovnováhy je porovnání míry rozdílu právního postavení

¹¹⁸ Doslovné znění klauzule: „Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

¹¹⁹ Slovenská zneužívající klauzule: ust. § 53 zák. 40/1964 Zb.: „Spotřebitelské zmluvy nesmú obsahovať ustanovenia, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa (ďalej len „neprijateľná podmienka“). To neplatí, ak ide o zmluvné podmienky, ktoré sa týkajú hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny, ak tieto zmluvné podmienky sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne alebo ak boli neprijateľné podmienky individuálne dojednané.

Za individuálne dojednané zmluvné ustanovenia sa nepovažujú také, s ktorými mal spotrebiteľ možnosť oboznámiť sa pred podpisom zmluvy, ak nemohol ovplyvniť ich obsah.

Ak dodávateľ nepreukáže opak, zmluvné ustanovenia dohodnuté medzi dodávateľom a spotrebiteľom sa nepovažujú za individuálne dojednané.“

stran závazku mezi smluvním a zákonným stavem.¹²⁰ Při každém porovnávání nerovnováhy je přitom třeba nahlížet na zkoumaná smluvní ustanovení v souvislostech. Zhoršení spotřebitelova právního postavení na základě jednoho smluvního ujednání, kterým může být omezení práva nebo uložení povinnosti, je schopno kompenzovat ujednání jiné. Vcelku pak práva a povinnosti mohou být vyvážené.

Poslední věta ust. § 1813 ObčZ vyjímá z působnosti pravidla ujednání o předmětu plnění a nebo o ceně. Podmínkou je, že tyto údaje podnikatel spotřebiteli poskytl transparentně, tedy jasným a srozumitelným způsobem tak, aby se spotřebitel mohl opravdu svobodně rozhodnout. Jde o zdůraznění pravidla stanoveného pro jakékoli sdělení podnikatele vůči spotřebiteli stanovené v ust. § 1811 ObčZ zmiňovaného výše. Opakováním je upozorněno na zvýšenou důležitost splnění způsobu sdělení, pokud se má uplatnit mírnější úprava přezkumu ujednání. Takové pravidlo je motivující a férové a zaručuje zachování větší míry autonomie vůle. V opačném případě by i tato smluvní ujednání mohla být soudem přezkoumatelná.

Pravidlo je transpozicí čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13/EHS a dle rozhodnutí ESD¹²¹ musí být výjimka vykládána restriktivně, protože se jedná o výjimku z mechanismu přezkumu zneužívajících klauzulí a pojmy je třeba interpretovat v celé Evropské unii jednotně.¹²²

Přestože náš zákonodárce nerespektoval doslovný překlad směrnice, v případě výjimky je nutné dodržet unijní pravidlo. Pokud ust. § 1813 ObčZ vyjímá z přezkumu předmět plnění, jedná se pouze o hlavní předmět plnění. Hlavní předmět plnění je samotnou podstatou právního vztahu a určitou smlouvu charakterizuje. Například u spotřebitelského úvěru je jím poskytnutá jistina a výše úroků, už ne však úroky z prodlení nebo smluvní pokuta. Nepovažují se za něj sankční ujednání ani vedlejší závazky ze smlouvy, které s hlavním předmětem plnění souvisí nebo doplňují. Z přezkumu jsou také vyloučená ujednání o ceně, ve směrnici 93/13/EHS je vyloučení přezkumu přiměřenosti podmínek rozepsáno podrobněji: přezkum se netýká „[c]eny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé“.

Důvodem vyjmutí z přezkumu je neexistence jakékoli hodnotící metody, pravidla klasifikace nebo směrného kritéria.¹²³ Důvodem je určitě i převážení zásady autonomie vůle. Jde o nejvýznamnější náležitosti smlouvy, a proto by smluvním subjektům do jejich rozhodnutí

¹²⁰ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1914.

¹²¹ Rozhodnutí ESD ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. C-26/13 - Kásler a Káslerné Rábai.

¹²² Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1915.

¹²³ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1915.

neměl nikdo třetí vstupovat a jejich vůli nahrazovat. Za ujednání o ceně se považují ujednání o paušálních poplatcích, tedy např. u spotřebitelského úvěru poplatky za jeho správu¹²⁴ nebo ujednání o poplatku za předčasné splacení hypotečního úvěru.¹²⁵

Posuzováním významné nerovnováhy práv či povinností se již zabýval i Nejvyšší soud ČR. Konstatoval, že pro posouzení nepřiměřenosti ujednání v neprospěch spotřebitele je významné „[z]da se strany v konkrétním ujednání odchýlily od dispozitivního ustanovení zákona, kterým by se jejich smluvní vztah jinak řídil, a to výrazně v neprospěch spotřebitele, a zda poskytovatel služby mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s předmětnou klauzulí souhlasil v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy“¹²⁶.

Právní úprava je postavena na neurčitých pojmech, následující ust. § 1814 ObčZ s typizovanými případy ale představu o zakázaných ujednáních přibližuje demonstrativním výčtem ujednání považovaných za nejzávažnější. Tato nepřiměřená ujednání jsou zvláště zakázaná a automaticky se považují za zakládající onu významnou nerovnováhu práv a povinností v neprospěch spotřebitele. Ujednání z výčtu jsou tedy vždy neúčinná a jejich nepřiměřenost se nemusí zkoumat.¹²⁷ Jde o ujednání, která zkracují spotřebitelova práva tím, že přímo či nepřímo omezují nebo vylučují práva, která mu vznikla v důsledku obdrženého vadného plnění nebo jako náhrada za způsobenou újmu a to tak, že práva vůbec nevzniknou nebo se zúží jejich rozsah či ztíží jejich uplatnění například stanovením dalších podmínek nebo vynaložením dalších nákladů pro spotřebitele při jejich uplatnění.¹²⁸ Smluvní ujednání, která nastavují nerovné postavení stran smlouvy tím, že podnikatel na rozdíl od spotřebitele je povinen plnit až v okamžiku splnění podmínky, která je závislá na jeho vůli. Ujednání upravující případy, kdy spotřebitel smlouvu neuzavře nebo od ní odstoupí, tím způsobem, že umožňují podnikateli nevydat spotřebiteli to, co mu již spotřebitel vydal. Klausule o podnikatelově právu odstoupit od smlouvy bez uvedení důvodu přičemž spotřebiteli stejné právo nenáleží. Ujednání, která umožňují podnikateli bez přiměřené výpovědní doby vypovědět závazek bez důvodu, který je hodný zvláštního zřetele. Ujednání, která zavazují spotřebitele plnit bez možnosti seznámit se s před uzavřením smlouvy o podmínkách plnění. Smluvní klausule o svévolném rozhodování podnikatele o změně práv či povinností smluvních stran.

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/2013.

¹²⁵ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 432.

¹²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 33 Cdo 961/2017.

¹²⁷ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1920.

¹²⁸ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1917.

Ujednání o tom, že cena bude určena až v okamžiku plnění. Ujednání, která spotřebiteli neumožňují odstoupit od smlouvy, pokud podnikatel podstatně zvýší cenu. Ujednání, která spotřebiteli znemožňují domáhat se svých práv žalobou či jiným procesním prostředkem podle právních předpisů na ochranu spotřebitele. Klausule o nemožnosti spotřebitele zvolit závazek, který je poskytovaným plněním hrazen. Ve smlouvě o finanční smlouvě klausule o obrácení důkazního břemene na spotřebitele ohledně splnění podnikatelovy zákonné povinnosti.

Podle přílohy č. 1 směrnice 93/13/EHS patří mezi nepřiměřená ujednání také „[a]utomatické prodloužení smlouvy s platností na dobu určitou, pokud se spotřebitel nevyjádřil jinak, a když termín stanovený spotřebiteli k tomu, aby vyjádřil přání neprodlužovat smlouvu, je nepřiměřeně krátký“ nebo „[v]yhrazení práva prodávajícímu určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou, nebo vyhrazení výlučného práva prodávajícímu vykládat jakoukoli podmínku smlouvy“ či „[o]mezení povinnosti prodávajícího nebo poskytovatele dodržovat závazky, na které přistoupili jeho zástupci, nebo podmiňovat tyto závazky dodržáním jiné zvláštní formality“.

Z důvodu veřejného zájmu na ochraně spotřebitele jsou ustanovení o nepřiměřených ujednáních kogentní. I přesto může dojít k tomu, že je v obchodní smlouvě uzavírané se spotřebitelem podnikatel použije. Takový případ řeší následující ust. § 1815 ObčZ, které zakotvuje, že „K nepřiměřenému ujednání se nepřihlíží, ledaže se jej spotřebitel dovolá“.

Pravidlo je transpozicí čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS, který zakotvuje povinnost nezávaznosti nepřiměřených podmínek pro spotřebitele. Český zákonodárce transponoval toto pravidlo tak, že k naplnění unijní vůle o nezávaznosti takových ujednání použil právních následků, které by dle obecných pravidel posouzení platnosti a účinnosti právního jednání vedly k posouzení daných ujednání jako zdánlivých¹²⁹. Zdánlivé právní jednání však není právním jednáním. Spotřebitel se ale nepřiměřeného ujednání dovolat může. Jak je tedy možné, že se může spotřebitel dovolat neexistujícího právního jednání? Jak bylo již uvedeno výše, jedná se o specifický druh jednostranné absolutní neplatnosti.¹³⁰ Soud zneužívající charakter ujednání z úřední povinnosti posoudí a v případě, že zjistí, že je uvedené ujednání zneužívající, nepřihlédne k němu. Právním následkem posouzení ujednání jako zneužívajícího je to, že je takové ujednání právně nezávazné¹³¹. Soud však není vázán dovoláním se této neplatnosti

¹²⁹ Ust. § 554 ObčZ: „K zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží.“

¹³⁰ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1920.

¹³¹ ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 737.

spotřebitelem. Účinek neplatnosti zde funguje na opačném principu. Nepřiměřené ujednání bude účinné, pokud s ním spotřebitel i přes upozornění soudu souhlasí a jeho platnosti se naopak dovolá. Zde se tedy oprávněný nedovolává negativního účinku ujednání dle obecného pravidla o relativní neplatnosti, ale naopak pozitivního účinku.¹³² Je důležité zmínit, že se neplatnost vztahuje jen na problematické ujednání a pokud lze zbytek smlouvy od něj oddělit, zůstává v platnosti. Pokud by však nešel zbytek smlouvy od zakázaného ujednání oddělit a bylo by nutné kvůli nepřiměřenému ujednání zrušit celou smlouvu, může soud pod podmínkou, že tím dojde k nastavení skutečné rovnováhy práv a povinností smluvních stran, nahradit zneužívající ujednání dispozitivním zákonným ustanovením.¹³³

Důkazní břemeno v případě sporu o přiměřenost smluvních ujednání nese v případech, kdy nelze ujednání podřadit pod demonstrativní výčet dle ust. § 1814 ObčZ, spotřebitel.¹³⁴

Český zákonodárce transponovaná pravidla o nepřiměřených ujednáních a důsledcích jejich použití v ustanoveních ObčZ svými originálními výrazy zkomplikoval. I přes to, že je ObčZ v účinnosti již od roku 2014, jsem toho názoru, že interpretační problémy přetrvávají a novela, která by výkladové nejasnosti odstranila, by byla vhodná a přínosná hlavně pro smluvní strany. Z jakého důvodu se český zákonodárce tolik odchýlil od směrniceového znění je nevysvětleno.

4.1.4. Zvláštní úprava v případech odstoupení spotřebitele od smlouvy

Ust. § 1818 ObčZ upravuje odstoupení od obchodní smlouvy uzavřené se spotřebitelem v případech, kdy je možnost odstoupit od smlouvy založena ustanoveními v dílu o spotřebitelských smlouvách. Úprava se tedy nevztahuje na případy, kdy spotřebitelovo právo na odstoupení od smlouvy plyne ze smlouvy, obecné úpravy závazků v ObčZ, úpravy konkrétního smluvního typu tamtéž nebo právní úpravy v jiném právním předpise, který svými ustanoveními chrání spotřebitelovo právo (např. ZoSpÚ). Spotřebitel v těchto případech nemusí udávat důvod odstoupení a není možné jakkoliv toto jeho rozhodnutí sankcionovat či jej spojit s jakýmkoli negativními následky pro spotřebitele, které by spotřebitel jinak nenesl.¹³⁵

¹³² Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 199.

¹³³ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1922.

¹³⁴ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1916.

¹³⁵ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 497.

Příkladem takových sankcí je smluvní pokuta nebo penále, dodatečné povinnosti spotřebitele, ujednání o jakémkoli zajištění pro případ odstoupení nebo jakékoli kompenzaci nákladů podnikatele, nejsou-li zákonem předvídaný.¹³⁶

Pravidlo je transpozicí čl. 9 odst. 1 směrnice 2011/83/EU. Ust. § 1818 ObčZ odpovídá také požadavku čl. 11 odst. 2 této směrnice a zmírňuje ve prospěch spotřebitele pravidlo zachování lhůty. Ke lhůtě stanovené k takovému odstoupení od smlouvy přistupuje jako ke lhůtě procesní, tedy k zachování lhůty stačí, že spotřebitel v poslední den lhůty svůj projev vůle odstoupit od smlouvy podnikateli odešle. Pravidlo se užije především pro smlouvy uzavírané distančním způsobem či mimo obchodní prostory, přičemž tato lhůta pro odstoupení od smlouvy ze strany spotřebitele je stanovena na 14 dní¹³⁷.

Pravidlo je pro podnikatele přísné, avšak za podmínek, při kterých je použitelné, nesporně důležité. Bez této právní možnosti by bylo velmi riskantní uzavírat smlouvy pomocí prostředků komunikace na dálku a lze tvrdit, že i díky tomuto pravidlu hlavně internetový prodej zboží neustále roste a těší se zákaznické důvěře.

V rámci zvláštního dílu je také upraven případ, kdy spotřebitel odstoupí od distančně uzavřené smlouvy s podnikatelem nebo time-sharingové smlouvy, která byla spotřebitelem financována pomocí úvěru nebo zápůjčky. V takové situaci účinky odstoupení od smlouvy hlavní působí i na smlouvy o financování, tedy smlouvu o úvěru či zápůjčce, které jsou uzavřeny podle smlouvy hlavní.

Podmínkou použití ustanovení o vedlejších účincích odstoupení od spotřebitelské smlouvy je ujednání financování alespoň části ceny za předmět plnění v hlavní smlouvě tzv. vázaným úvěrem, zápůjčkou či jiným způsobem, kterým spotřebitel získá peníze k úhradě zboží či služeb, které jsou předmětem plnění spotřebitelské smlouvy. Pokud jde o smlouvu uzavřenou způsobem dálkové komunikace či mimo obchodní prostory, vztahuje se na ni pravidlo o odstoupení od smlouvy podle ust. § 1829 an. ObčZ. U ostatních spotřebitelských smluv musí jít o odstoupení ze zákonných důvodů obsažených v ust. § 2001 an. ObčZ, případně jiných smluvně upravených.

V případě distančních smluv a také time-sharingových smluv dochází odstoupením od těchto hlavních smluv k automatickému účinku odstoupení i na smlouvy sjednané za účelem

¹³⁶ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1926.

¹³⁷ Pravidlo platí pouze za podmínky splnění informační povinnosti o možnosti odstoupení. V případě nesplnění této povinnosti se lhůta může protáhnout až na 1 rok a 14 dní – viz ust. § 1829 ObčZ.

financování. V ostatních případech se vedlejší účinky odstoupení uplatní jen tehdy, nebude-li hlavní spotřebitelská smlouva použita ust. § 1816 ObčZ vylučovat či upravovat jiným způsobem. Pokud tedy nejde o spotřebitelskou smlouvu uzavřenou distančním způsobem nebo time-sharingovou smlouvu, lze si ve smlouvě sjednat účinky odstoupení odchylně od zákona.

Obecný zákaz jakkoli sankcionovat spotřebitelovo odstoupení od smlouvy je rozšířen i na všechny třetí osoby, které financování poskytly.¹³⁸ Zda smlouvu o financování uzavřel se spotřebitelem ten stejný podnikatel, který uzavřel smlouvu hlavní, nebo třetí osoba, nemá na účinky odstoupení vliv a jakékoli sankcionování je zakázáno.

Rozšíření obecného zákazu sankcionování považují za systémově správné. Nerozšířením by docházelo k absurdním situacím, kdy spotřebitel odstoupí od smlouvy, vrátí poskytnuté plnění a zbude mu povinnost splácet nevyužitou a nevyužitelnou půjčku, jelikož v těchto případech poskytnutí peněžních prostředků na určitou dobu spotřebitel reálně s penězi nedisponuje, v podstatě je nikdy nevidí, a to ani jako abstraktní čísla na bankovním účtu.

4.2. Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem distančním způsobem

Pravidla uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem distančním způsobem se nacházejí v dílu o spotřebitelských smlouvách v oddílu druhém nazvaném Uzavírání smluv distančním způsobem a závazky ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory. Tento oddíl se dále dělí na dva pododdíly. První pododdíl obsahuje obecná ustanovení o průběhu uzavírání těchto spotřebitelských smluv. Právní úprava obou způsobů uzavírání se v zásadě překrývá a nachází se v ust. § 1820 až 1840 ObčZ. Druhý pododdíl se v rámci ust. § 1841 – 1851 ObčZ zabývá úpravou uzavírání smluv o finanční službě distančním způsobem, které jsou z pravidel prvního oddílu vyloučeny ust. § 1840 odst. 1 písm. f) ObčZ.

Uzavření smlouvy distančním způsobem znamená, že strany spolu smlouvu uzavřou bez současné fyzické přítomnosti. Jde o uzavření smlouvy pomocí prostředku dálkové komunikace. Výčet takových případů v občanském zákoníku nenajdeme, a to ani demonstrativní. Odrazit se lze však od úpravy ObčZ64, kde v ust. § 53 byly za prostředky komunikace na dálku považovány například „[n]eadresovaný tisk, adresovaný tisk, typový dopis, reklama v tisku s objednávkovým tiskopisem, katalog, telefon s (lidskou) obsluhou, telefon bez (lidské) obsluhy (automatický volací přístroj, audiotext), rozhlas, videotelefon (telefon s obrazovkou), videotext

¹³⁸ Vondráček In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1924.

(mikropočítač a televizní obrazovka), elektronická pošta, faxový přístroj, televize (televizní nákup, teleshopping), veřejná komunikační síť, například internet“.

Obchodní prostory náš ObčZ také nedefinuje. Podíváme-li se na znění transponované směrnice¹³⁹, zjistíme, že unijní zákonodárce používá místo termínu obchodní prostory pojem provozovna. S tímto pojmem již náš právní řád pracuje v ŽZ a lze si s ním pomoci při výkladu. Pojem provozovna je ale užší než obchodní prostory a zatímco provozovna bude obchodním prostorem vždy, opačné tvrzení vždy neplatí. Při posuzování prostoru jako obchodního bude rozhodné především vnímání spotřebitele.¹⁴⁰

Z důvodu omezeného rozsahu této práce je pozornost věnována pouze obchodním smlouvám o finančních službách uzavřených prostředkem komunikace na dálku, a protože jsou pravidla obecného pododdílu o distančních smlouvách ust. § 1840 odst. 1 písm. f) vyloučena z aplikace na smlouvy o finanční službě, komentování obecného pododdílu vynechám.

4.3. Smlouvy o finančních službách uzavírané se spotřebitelem distančním způsobem

V moderním světě uzavírá smlouvu o finanční službě velké množství osob, které si ne vždy zcela uvědomují následky z takového jednání plynoucí. Spotřebitelem finanční služby se dnes může stát i malé dítě, když mu rodiče založí dětský účet v bance. Stále častěji se tak děje distanční formou, jelikož se uzavírání finančních služeb prostředky komunikace na dálku vzhledem ke své nehmotné povaze velmi hodí. Na první pohled pohodlný a jednoduchý způsob uzavření smlouvy o finanční službě může být ale pro spotřebitele nebezpečný, protože v odvětví finančních služeb dochází často k tzv. informační asymetrii. Právní rámec je proto velmi důležitý. Problematika je upravena v ObčZ, ale bez veřejnoprávní úpravy se tato kategorie neobejde.

V následujících odstavcích bude věnována pozornost soukromoprávní úpravě smluv o finančních službách uzavíraných se spotřebitelem distančním způsobem obsažené v ObčZ.

Právní úprava finančních služeb je speciální autonomní úpravou distančních smluv uzavíraných se spotřebitelem. Jde o výsledek transpozice směrnice 2002/65/ES, jejíž cílem je harmonizace právní úpravy ochrany spotřebitele v oblasti trhu s finančními službami distančním způsobem. Nutno poznamenat, že jde o směrnici založenou na principu maximální harmonizace, transpozice do našeho právního řádu by proto měla být provedena velmi pečlivě.

¹³⁹ Čl. 2 odst. 8. směrnice 2011/83/EU.

¹⁴⁰ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 542.

Unijní právo definuje finanční službu v čl. 2 písm. b) směrnice 2002/65/ES jako jakoukoli službu bankovní, úvěrové, pojistné, osobní důchodové, investiční či platební povahy. Pro správný eurokonformní výklad je v tomto případě nutné sladit národní úpravu nejen se směrnicí a judikaturou, která se ke směrnici vztahuje, ale i souvisejícím sdělením Komise [COM (2003) 259 final].¹⁴¹ Úpravu aplikovatelnou na uzavírání distančních smluv o finančních službách doplňuje směrnice 2000/31/ES, která upravuje tzv. klauzuli vnitřního trhu¹⁴². Úpravu finančních služeb dále doplňuje zvláštní směrnice 2008/48/ES, o smlouvách o spotřebitelském úvěru, která je implementována v ZoSpÚ. V případě, že je spotřebitelský úvěr uzavřen distančním způsobem, aplikuje se zvláštní úprava v ObčZ.

Implementace v občanském zákoníku se nejeví jako dobře provedená, jelikož systematika právní úpravy zavedená v ObčZ neodpovídá systematické směrnice, která je od sebe izolovaná a každá z těchto úprav je na ostatních směrnicích nezávislá.

Český zákonodárce si pravděpodobně chybu v systematickém zařazení neuvědomil, protože ve zvláštní části úpravy o finančních službách uzavíraných distančním způsobem odkazuje na úpravu obecnou, což je nadbytečné. Dle interpretačních pravidel je obecná úprava vždy subsidiární ke zvláštní a není potřeba na ni odkazovat. Z toho lze dovodit, že obecná úprava se bez odkazu použít nemá a stačí dodržení povinností uložených v úpravě zvláštní.¹⁴³

Novela ObčZ provedená zák. č. 171/2018 Sb. tuto chybu opravila, pravidla vyjasnila a zvláštním způsobem systematiku změnila, když vyloučila distanční smlouvy o finančních službách z úpravy obecné informační povinnosti při uzavírání spotřebitelských smluv v ust. § 1811 odst. 2 a také vyloučila všechna obecná ustanovení distančních smluv a závazků ze smluv uzavíraných mimo obchodní prostory obsažených v ust. § 1820 - 1839. Stojí za pozornost, že ust. § 1843 odst. 1 písm. a) pododdílu o finančních službách částečně odkazuje na vyloučené ust. § 1811 odst. 2 ObčZ.

Česká právní úprava spotřebitelských smluv o finančních službách uzavřených distančním způsobem je obsažena v ust. § 1841 – 1851 ObčZ. Jedná se o úpravu jednostranně

¹⁴¹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 248.

¹⁴² Klauzule vnitřního trhu je pravidlo umožňující poskytovatelům služeb prostřednictvím internetu řídit se na celém území EU právní úpravou státu, ve kterém jsou usazeni. Volný pohyb služeb ale může být členským státem vůči jinému členskému státu omezen z důvodu ochrany veřejného pořádku, veřejného zdraví, bezpečnosti nebo ochrany spotřebitelů a investorů.

¹⁴³ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 251.

kogentní, odchýlit se od úpravy je tedy možné pouze ve prospěch spotřebitele. Spotřebitel se práv, která mu dle směrnice náleží, nemůže vzdát a pokud by byla ujednání mezi smluvními stranami v neprospěch spotřebitele, nepřihlíží se k nim.

Definici finanční služby, která se nachází ve směrnici 2002/56/ES, v ObčZ nenajdeme, ale její znění je téměř doslovně do ObčZ přeneseno. ObčZ nepracuje s pojmem finanční služba, ale s tzv. smlouvou o finanční službě. Její definice je zařazena jako první v předmětném pododdílu v ust. § 1841 ObčZ. Pro účely úpravy spotřebitelských smluv v ObčZ se smlouvou o finanční službě rozumí: *„každá spotřebitelská smlouva týkající se bankovní, úvěrové, platební nebo pojistné služby, smlouva týkající se penzijního připojištění, směny měn, vydávání elektronických peněz a smlouva týkající se poskytování investiční služby nebo obchodu na trhu s investičními nástroji.“*

Zákon přidává k výčtu obecných typů finančních služeb výslovně i další služby platební povahy jako směna měn a vydávání elektronických peněz. Tyto typy finančních služeb jsou podrobněji upraveny v některých dalších ustanoveních ObčZ, ale i ve zvláštních zákonech. Aplikace ochranných ustanovení dle ObčZ ale nemůže být dotčena speciální úpravou těchto smluv. Mezi bankovní služby upravené v ObčZ patří například přijímání vkladů, poskytování bankovní záruky, akreditivu, inkasa, ale i úvěrů. Úvěrové služby neposkytují pouze banky, proto jsou tyto služby uvedené jako další typ a do této kategorie patří i peněžítá zápůjčka. Dalším typem finančních služeb jsou služby platební. Pod tento pojem se řadí služby, které se týkají vkladu peněžních prostředků na účet, výběru z účtu, převody mezi účty, správa a vydávání platebních prostředků včetně elektronických peněz. V ObčZ nalezneme také úpravu pojistných služeb. Smlouvy o penzijním připojištění jsou upraveny ve speciálním zákoně č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, který upravuje shromažďování peněžních prostředků od účastníků tohoto připojištění, nakládání s nimi a vyplácení dávek penzijního připojištění. Směnou měn se rozumí směnárenská činnost. Posledním typem upravených finančních služeb jsou investiční služby a obchod na trhu s investičními nástroji. Dle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, jde o služby přijímání a předávání pokynů ohledně investičních nástrojů, investičního poradenství o investičních nástrojích, provádění pokynů o nich na účet zákazníka, úschovy a správy investičních nástrojů a další.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1959.

Ust. § 1842 ObčZ obsahuje podmínku distančního způsobu uzavření smlouvy se spotřebitelem k aplikaci úpravy pododdílu o finančních službách. Distančním způsobem uzavření smlouvy znamená, že prostředky komunikace na dálku musí být učiněna nejen nabídka, ale i její přijetí. Pokud spolu strany při vyjednávání o smlouvě komunikovali na dálku, ale k uzavření smlouvy pak dojde za současné fyzické přítomnosti obou stran, ustanovení se nepoužije. Ovšem fyzické setkání po uzavření smlouvy již nehraje roli¹⁴⁵. Směrnice 2002/65/ES uvádí, že k aplikaci ustanovení je také nutné, aby podnikatel smlouvy uzavíral distančním způsobem běžně, a nikoli pouze výjimečně.

V druhém odstavci ust. § 1842 ObčZ je uvedena aplikační výjimka na případy dalších smluv stejné nebo obdobné povahy uzavřených na základě první smlouvy mezi totožnými stranami, které na sebe v čase navazují, pokud od této nebo poslední uzavřené smlouvy neuplynul více než 1 rok. Pokud je tedy uzavřena po internetu smlouva o běžném účtu a následně se stejným způsobem uzavře i smlouva o účtu spořicí, která navazuje na smlouvu o běžném účtu, úprava se již neaplikuje. Obdobnou nebo stejnou povahu ale nemá smlouva o doplňkových službách k první smlouvě. Pod takovou smlouvou si můžeme představit například smlouvu o zřízení internetového bankovníctví, která navazuje na první uzavřenou smlouvu o běžném účtu.

Poslední věta daného ustanovení vztahuje výjimku z druhého odstavce i na „jiné projevy vůle“ na základě první smlouvy. Jde zřejmě o ekvivalent ve směrnici vyjádřený jako navazující operace. Navazující operace, resp. jiný projev vůle navazující na první smlouvu, je například v případě uzavření smlouvy o běžném účtu, jako smlouvy první, následné uložení peněžních prostředků na něj. Na tyto projevy vůle se ustanovení pododdílu o finančních službách rovněž neaplikuje.¹⁴⁶

Unijní úprava se liší od české úpravy absencí časového ohraničení. Tuzemská úprava ohraničuje aplikaci výjimek uplynutím období 1 roku, což považují za rozumné. Pro podnikatele jistě nebude velkou zátěží evidovat datum naposledy uzavřené smlouvy se spotřebitelem. Spotřebitel si však díky tomu může osvěžit informace o smlouvě, což je dobrou prevencí potenciálních sporů.

¹⁴⁵ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 602.

¹⁴⁶ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1960.

4.3.1. Zvláštní informační povinnost

Zvláštní informační povinnost podnikatele je první zákonem nařízenou povinností pro smlouvy o finanční službě uzavírané distančním způsobem se spotřebitelem, která má zásadní význam. Aplikace obecné informační povinnosti dle ust. § 1811 odst. 3 písm. c) ObčZ byla novelou z roku 2018 na smlouvy o finančních službách vyloučena, což reflektuje systém směrnic, které užití obecných pravidel pro finanční služby vylučují. Nicméně ust. § 1843 odst. 1 písm. a) ObčZ na obecnou úpravu hned odkazuje.

Informační povinnost musí být podnikatelem splněna „[v] dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy nebo před tím, než spotřebitel učiní závaznou nabídku“. Účelem je poskytnout spotřebiteli informace dříve, než se svým projevem vůle k závazku zaváže. Taxativním výčtem povinně poskytované údaje jsou totiž pro spotřebitele zpravidla rozhodné.¹⁴⁷ Je nutné, aby bylo zaručeno, že spotřebitel všechny podstatné náležitosti smlouvy o finanční službě znal a mohl učinit plně informované a odpovědné rozhodnutí. Informace musí být spotřebiteli poskytnuty formou textové podoby a pouhý přístup přes hypertextový odkaz není dostačující.¹⁴⁸

Taxativní výčet pomíjí některé požadavky směrnice¹⁴⁹, celkem obsahuje patnáct bodů, přičemž první z nich je odkazem na 5 dalších v obecné části úpravy o spotřebitelských smlouvách. Podnikatel je povinen sdělit spotřebiteli alespoň údaje o jeho totožnosti, označení služby a popis jejích hlavních vlastností, způsob platby a způsob dodání nebo plnění, náklady na prostředky komunikace na dálku a v případě, že se jedná o smlouvu s předmětem opakovaného plnění pak nejkratší dobu, po kterou bude smlouva strany zavazovat. Spotřebiteli přitom musí být z údajů jasně zřejmé, že jsou poskytovány za podnikatelským účelem. Dále musí podnikatel uvést informace o hlavním předmětu svého podnikání; údaje o orgánu dohledu nebo státního dozoru, pokud se jedná o podnikání na základě povolení¹⁵⁰; celkovou cenu za poskytovanou finanční službu včetně všech poplatků, souvisejících nákladů a daní, nebo alespoň údaje o způsobu výpočtu celkové ceny, aby si mohl spotřebitel účtovanou cenu ověřit. Podnikatel musí spotřebitele informovat i o daních a nákladech, které se službou souvisí, ale nehradí se prostřednictvím podnikatele nebo je podnikatel nevybírání. Podnikatel poskytne spotřebiteli také informace o existenci rizik spojených s finanční službou, které podnikatel není

¹⁴⁷ Rozhodnutí ESD ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. C-92/11 - RWE Vertrieb.

¹⁴⁸ Rozhodnutí ESD ze dne 5. 7. 2012, sp. zn. C-49/11 Content Services.

¹⁴⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 255.

¹⁵⁰ Státní dozor provádí živnostenský úřad, Česká národní banka, Česká obchodní inspekce.

schopen ovlivnit, a upozorní spotřebitele o tom, že dosavadní výnosy nejsou zárukou výnosů v budoucnu. Podnikatel je povinen sdělit spotřebiteli informace o možnosti či nemožnosti odstoupení od uzavřeného smluvního závazku podle ust. § 1846 ObčZ, poučit spotřebitele o lhůtách a podmínkách uplatnění práva na odstoupení, sdělit mu praktické pokyny k uplatnění, informace o tom, že dle ust. § 1849 ObčZ může podnikatel po spotřebiteli požadovat zaplacení určité částky, a poučit spotřebitele i o důsledcích, které plynou z neuplatnění práva na odstoupení. Podnikatel informuje spotřebitele o tom, že obě smluvní strany mají právo na základě smluvních podmínek ukončit závazek jednostranně nebo předčasně a poučí spotřebitele o sankcích s tím spojených. Podnikatel musí uvést členské státy Evropské unie, podle jejichž právní úpravy se řídí vztahy vnikající v předmluvní fázi se spotřebitelem; doložku o rozhodném právu a příslušnosti soudu pro případy sporu ze smlouvy; jazyky, kterými bude probíhat komunikace mezi ním a spotřebitelem za trvání závazku; údaje o mimosoudním vyřizování spotřebitelských stížností a o garančním fondu. V neposlední řadě musí podnikatel spotřebiteli sdělit dobu platnosti všech poskytnutých údajů včetně údaje o ceně.¹⁵¹

Výčet povinně sdělovaných informací je dlouhý, ale vzhledem k abstraktní povaze finančních služeb jej považuji za rozumný. Povinně sdělované informace jsou pro spotřebitele důležité, ale při uzavírání smlouvy o finanční službě si spotřebitel nemusí hned uvědomit, že je potřebuje znát. Významně zvyšují spotřebitelovu informovanost a tím ho chrání. Chrání ovšem i podnikatele před spory, které by bez právní úpravy mohly v průběhu poskytování služeb pravděpodobně nastat.

4.3.2. Závaznost předmluvních informací

Údaje poskytnuté spotřebiteli před uzavřením musí být dle ust. § 1844 ObčZ v souladu s údaji uvedenými ve smlouvě. Pokud bude před uzavřením smlouvy spotřebitel informován, že se smlouva bude řídit jiným než českým právem, musejí být předmluvní údaje v souladu s údaji, které je potřeba sdělit spotřebiteli dle právního řádu rozhodného pro uzavření smlouvy¹⁵².

V případě, kdy po splnění informační povinnosti nastanou v předmluvních informacích změny, je povinností podnikatele je spotřebiteli ještě před uzavřením smlouvy sdělit a ve smlouvě je následně výslovně označit. Odchýlit se od předem poskytnutých informací je tedy

¹⁵¹ Ust. § 1843 odst. 1 písm. c) až o) ObčZ.

¹⁵² Spotřebitel ale nemůže být zbaven ochrany, která mu náleží dle kogentních ustanovení rozhodného práva, která by se použila v případě absence volby práva.

možné pouze za splnění dvou podmínek, které souvisí s poctivým jednáním kontrahenta.¹⁵³ Pokud by se tak nestalo, budou za obsah smlouvy platit údaje pro spotřebitele příznivější.

Sankcí za změnu předšmluvních údajů bez splnění výše uvedených podmínek je navíc dle ust. § 1846 odst. 2 ObčZ právo spotřebitele od smlouvy do tří měsíců odstoupit, a to ode dne, kdy se o tom dozvěděl nebo dozvědět měl a mohl.

Změnit předšmluvní povinnosti bez příslušného upozornění spotřebitele je považováno za poskytování klamavých údajů. V případě nesplnění povinnosti podnikatele upozornit spotřebitele na změny, které se týkají rozhodujících okolností, je možné dle ust. § 583 ObčZ vyvodit i neplatnost právního jednání z důvodu uvedení spotřebitele v omyl. Za podmínek uvedených v ust. § 2910 ObčZ je také možné po podnikateli požadovat náhradu škody, kterou svým jednáním způsobil.¹⁵⁴

Ustanovení § 1844 ObčZ považují za mimořádně důležité. Jednostranná změna údajů o poskytovaném plnění bez upozornění a náležitého vyznačení změn pro druhou smluvní stranu by byla jednoduše zneužitelná a v rozporu se smyslem celé úpravy uzavírání obchodních smluv se spotřebitelem. Subjektivní lhůta spotřebitele na odstoupení od takové smlouvy se může zdát dlouhá, vzhledem k závažnosti takovýchto jednání, které nelze považovat za poctivé, však délku této lhůty považují za přiměřenou.

4.3.3. Komunikace se spotřebitelem prostřednictvím telefonních hovorů

Sjednávání smlouvy o finanční službě po telefonu je upraveno ve zvláštním ust. § 1844a ObčZ. Úprava vychází ze směrnice 2002/65/ES a do ObčZ byla včleněna v roce 2018.

Ustanovení se použije při jakémkoli kontaktování spotřebitele pomocí prostředku umožňujícího hovor na dálku, kdy spotřebitel a podnikatel se každý nachází na jiném místě a přitom spolu hovoří v reálném čase. Hovor na dálku může být uskutečňován pomocí telefonní linky, ale i jiných technologií, např. komunikačních aplikací nebo videohovorem.¹⁵⁵

Ustanovení zajišťuje, aby od samého začátku telefonního hovoru spotřebitel věděl s kým a za jakým účelem hovoří. Telefonním kontaktováním se spotřebitel dostává do vysoké informační nevýhody, proto zákonodárce stanovil povinnost na začátku každého hovoru

¹⁵³ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 612.

¹⁵⁴ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 613.

¹⁵⁵ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1964.

informovat spotřebitele o údajích sloužících k určení podnikatelovy totožnosti a o obchodním účelu hovoru. Informace o totožnosti podnikatele musí být poskytnuty tak, aby spotřebitel jednoznačně věděl, s kým hovoří. Taková povinnost je splněna uvedením podnikatelova jména a sídla. Informace o obchodním účelu znamená, že podnikatel spotřebiteli srozumitelně sdělí, za jakým účelem je hovor veden. To znamená informovat ho, že je kontaktován za účelem sjednání smlouvy o finanční službě a specifikovat ji.

Spotřebiteli, který souhlasí s pokračováním hovoru, není nutné sdělovat veškeré povinné předmluvní informace stanovené v ust. § 1843 ObčZ. Postačí sdělit mu pouze omezený rozsah informací, který zahrnuje totožnost osoby, která je se spotřebitelem v kontaktu, její vztah k podnikateli, např. že je zástupcem podnikatele nebo jeho zaměstnancem, hlavní vlastnosti finanční služby, které spočívají v popisu hlavních znaků nabízené služby, a údaje uvedené v ust. § 1843 odst. 1 písm. d), e) a g), tedy o: celkové ceně poskytované služby včetně všech daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění placených prostřednictvím podnikatele, případně způsobu výpočtu konečné ceny. Dále musí být sděleny údaje o dalších možných daních nebo jiných nákladech, které se nehradí prostřednictvím podnikatele nebo je podnikatel nevybírání. Závěrem je nutné poučit spotřebitele o možnosti či nemožnosti odstoupit od smlouvy a s tím souvisejících lhůtách a podmínkách, včetně důsledků neuplatnění práva na odstoupení a práva podnikatele požadovat zaplacení přiměřené ceny za poskytnutou službu při odstoupení spotřebitele od uzavřené smlouvy. Ohledně dalších povinných předmluvních údajů platí, že podnikatel informuje spotřebitele o možnosti jejich vyžádání a zároveň mu sdělí povahu těchto údajů. Tyto údaje je pak podnikatel povinen poskytnout spotřebiteli okamžitě po uzavření smlouvy, a to v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči tak, aby mohly být opakovaně zobrazovány a zachovány.¹⁵⁶

Výjimka z povinnosti sdělit v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy spotřebiteli veškeré předmluvní podmínky uvedené v ust. § 1843 ObčZ v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat se dle ust. § 1845 ObčZ vztahuje i na situace, kdy je smlouva uzavřena na žádost spotřebitele prostřednictvím komunikačních prostředků na dálku, které objektivně neumožňují tuto povinnost splnit. Je důležité upozornit, že tato výjimka se vztahuje pouze na údaje, které nejsou součástí smlouvy. Informace o plnění, o ceně nebo způsobu jejího výpočtu a další údaje, které mají být obsahem smlouvy, musí být předem sděleny vždy, protože

¹⁵⁶ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1964.

smlouva může být uzavřena pouze v případě, kdy se strany dohodnou alespoň na jejích podstatných náležitostech.¹⁵⁷

Výjimka z informační povinnosti podnikatele dle ust. § 1843 ObčZ je pouze dočasná a podnikatel je povinen okamžitě po uzavření smlouvy povinné informace v tištěné podobě na papíře nebo na jiném trvalém nosiči dat poskytnout.¹⁵⁸

Povinnost poskytnout spotřebiteli smluvní podmínky v tištěné podobě na papíře má podnikatel během trvání smlouvy kdykoli o to spotřebitel požádá.¹⁵⁹

Spotřebitel má dle ust. § 1845 odst. 2 právo na změnu způsobu komunikace s podnikatelem. Skutečnost, že byl smluvní závazek sjednán prostřednictvím komunikace na dálku neznamena, že je tímto způsobem nutné komunikovat po celou dobu trvání smlouvy. Pokud to povaze poskytované finanční služby neodporuje nebo není tato změna vyloučena smluvním ujednáním, je možné kdykoli prostředek komunikace změnit.¹⁶⁰

Povinnost informovat spotřebitele ihned na začátku hovoru o jeho obchodním účelu je jistě správná, protože telefonní hovory jsou často využívány ke zmanipulování spotřebitelů a následnému uzavření smlouvy. Pokud je taková informace dána během prvních chvil telefonického spojení, je spotřebitel obezřetnější a méně zranitelný. Postavení obou smluvních stran je proto vyrovnanější. V případě, že o telefonní hovor spotřebitel stojí, je rozumným pravidlem, že volající nemusí ihned sdělovat všechny povinně sdělované informace. Jejich výčet do telefonu by byl zdlouhavý, délka hovoru by pravděpodobně nejednoho spotřebitele odradila, a kvůli tomu by podnikatelovy možnosti uzavřít smlouvu byly nepřiměřeně ovlivněny. Informační povinnost však musí být splněna ihned po telefonickém uzavření smlouvy. Úprava je proto dle mého názoru správně nastavena tak, aby byla praktická, podnikatele neúměrně neomezovala a spotřebitel neztratil potřebnou ochranu.

¹⁵⁷ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 615.

¹⁵⁸ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1965.

¹⁵⁹ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 615.

¹⁶⁰ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 615.

4.3.4. Odstoupení od smlouvy o finanční službě uzavřené distančním způsobem

Spotřebitel, který uzavře smlouvu o finanční službě distančním způsobem, má zvláštní práva pro odstoupení od takto uzavřené smlouvy. Odstoupení od smlouvy je jednostranné právní jednání, které ruší uzavřený závazek a které má ochrannou funkci.

Speciální zákonné ust. § 1846 ObčZ kopíruje touto spotřebitelovou možností směrnici 2011/83/EU a vztahuje se na všechny smlouvy o finanční službě uzavřené na dálku s výjimkou případů uvedených v ust. § 1847 ObčZ¹⁶¹. Spotřebiteli je díky tomu dána možnost, aby smlouvu o finanční službě, kterou uzavřel, ještě mohl zvážit, a proto také spotřebitel při odstoupení od smlouvy nemusí uvádět žádný důvod.

Pokud je předmětem závazku plnění dělitelné a neodporuje to obsahu smlouvy, může spotřebitel odstoupit i od části závazku.¹⁶²

Lhůty pro odstoupení jsou upraveny podle transponované směrnice 2002/65/ES. Od smlouvy o finanční službě uzavřené na dálku je spotřebitel oprávněn odstoupit ve lhůtě čtrnácti dní od uzavření závazku a pokud mu byly informace podle ust. § 1843 - 1845 sděleny až po uzavření smlouvy, pak se čtrnáctidenní lhůta počítá až ode dne, kdy mu byly reálně poskytnuty. To ale nelze vykládat tak, že spotřebitel před tímto okamžikem právo na odstoupení nemá a musí na poskytnutí informací čekat. Prakticky v takovém případě dochází k prodloužení lhůty k odstoupení. Účelem je, aby měl spotřebitel dostatek času na posouzení smlouvy poté, co dostane kompletní informace.¹⁶³ Lhůta je prodloužena i u všech smluv o životním pojištění a o penzijním připojištění nebo důchodovém spoření. Takové smlouvy jsou pro spotřebitele mimořádně významné, proto je lhůta prodloužena na třicet dní s tím, že počátek lhůty nastane až dnem, kdy je vyrozuměn, že smlouva na dálku byla uzavřena. Ačkoli to z ust. § 1846 není jasné a ke správnému výkladu je třeba nahlédnout do transponované směrnice, platí, že i v případě těchto smluv nemůže lhůta začít běžet, dokud nebyly spotřebiteli poskytnuty povinné

¹⁶¹ Jde o případy, kdy je cena finančních služeb závislá na pohybech cen na finančních trzích, které nemůže podnikatel ovlivnit, a nebo se jedná o smlouvu o cestovním pojištění, pojištění zavazadel nebo podobné pojištění krátkodobé povahy s pojistnou dobou méně než měsíc.

¹⁶² Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1966.

¹⁶³ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 617.

předsmluvní a smluvní informace.¹⁶⁴ Poskytnutí vytištěných smluvních podmínek pak lze považovat za oznámení spotřebiteli, že smlouva byla uzavřena.¹⁶⁵

Prodloužení lhůty k odstoupení plní kromě funkce ochranné také funkci sankční, a to při poskytnutí klamavého údaje spotřebiteli. Jde o případy, kdy jsou poskytnuty spotřebiteli nepravdivé nebo odlišné povinné údaje o smlouvě dle ust. § 1843 – 1845. Pokud je skutečný obsah uzavřené smlouvy odlišný a spotřebitel není o změnách informován a tyto změny nejsou ve smlouvě vyznačeny, je lhůta k odstoupení od smlouvy prodloužena o tři měsíce a začíná běžet okamžikem, kdy se o klamavém údaji spotřebitel dozvěděl nebo dozvědět měl a mohl, jde tedy o lhůtu subjektivní.¹⁶⁶

Odstoupení od smlouvy je považováno za perfektní až ve chvíli, kdy dojde do dispoziční sféry podnikatele. Lhůta se však chová jako procesněprávní, a proto stačí, aby spotřebitel ve stanovené lhůtě své odstoupení podnikateli odeslal.¹⁶⁷

Pokud se v zákonné lhůtě pro odstoupení spotřebitel rozhodne, že svého práva využije, má podnikatel povinnost neprodleně vrátit spotřebiteli všechny peněžní prostředky, které od něho přijal. Povinnost se vztahuje nejen na splacenou jistinu, ale i uhrazené úroky. Nárok na náhradu za plody z této jistiny a úroků spotřebitel nemá.¹⁶⁸ Od okamžiku účinnosti odstoupení od smlouvy má na vrácení poskytnuté úplaty maximálně třicet dní. Pravidlo však doplňuje výjimka upravená v ust. § 1849 ObčZ, která odpovídá i znění transponované směrnice 2002/65/ES. Podnikatel podle ní může po spotřebiteli požadovat za službu, kterou mu do té doby skutečně poskytl, neprodlené zaplacení její ceny. Je výslovně stanoveno, že tato cena nesmí být vzhledem k rozsahu poskytnuté služby nepřiměřená. Výjimka se neuplatní, pokud podnikatel začne poskytovat plnění bez souhlasu spotřebitele před uplynutím zvláštní zákonné lhůty pro odstoupení od smluv o finančních službách uzavřených distančním způsobem, nebo pokud neprokáže, že byl spotřebitel poučen o podnikatelově právu požadovat po spotřebiteli zaplacení částky, která je cenou nebo její přiměřenou částí za poskytnutou službu¹⁶⁹, která byla

¹⁶⁴ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 264.

¹⁶⁵ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 618.

¹⁶⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 264.

¹⁶⁷ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 617.

¹⁶⁸ Rozhodnutí ESD ze dne 4. 6. 2020, sp. zn. C-301/18 – Leonhard.

¹⁶⁹ Například úrok z poskytnutých finančních prostředků.

do té doby skutečně poskytnuta. Toto poučení je součástí povinně sdělovaných předmluvních informací dle ust. § 1843 odst. 1 písm. g) ObčZ, proto připouští výjimku z obecné zásady spotřebitelského práva o zákazu zatěžování spotřebitele při odstoupení od smlouvy jakýmkoli sankcemi nebo povinnostmi. Úplata nesmí v žádném případě nahrazovat smluvní pokutu.¹⁷⁰ Nutno podotknout, že směrnice upravuje postup přísněji. Aby podnikatel mohl požadovat část úplaty, připouští směrnice poskytnutí finančních služeb před uplynutím lhůty pro odstoupení pouze na výslovnou žádost spotřebitele.¹⁷¹

Povinnost vrácení poskytnutého plnění je samozřejmě vzájemná, i spotřebitel musí při uplatnění svého práva na odstoupení vrátit podnikateli všechno, co mu bylo poskytnuto. Je povinen vrátit veškeré peněžní prostředky – typicky u smlouvy o úvěru či zápůjčce, ale i jiný majetek (např. cenné papíry), který od podnikatele na základě smlouvy přijal.¹⁷² Otázkou s nejasnou odpovědí je vrácení poskytnutí plnění spočívající v krytí pojistného rizika při odstoupení od pojistné smlouvy. Komentáře se neshodují. Hulmák¹⁷³ uvádí, že přestože dle obecné úpravy bezdůvodného obohacení v ust. § 2999 ObčZ má ochuzený při nemožnosti vydání předmětu právo na peněžitou náhradu, v případě zvláštní úpravy spotřebitelského vztahu tato povinnost nevzniká, protože ust. § 1850 ObčZ udává vrácení pouze věcného plnění a o službách se vůbec nezmiňuje. Komentář Pelikánové a Pelikána¹⁷⁴ vyjadřuje rozdílný názor, že i přesto, že je krytí pojistného rizika statkem nehmotným, jde o běžně obchodovatelný a ocnitelný ekonomický statek, který si odběratel uzavřenou smlouvou kupoval a který určitou dobu čerpal. V důsledku toho se spotřebitel obohatil i přesto, že nezískal žádný „majetkový prospěch“, a protože čl. 7 odst. 2 směrnice 2002/65/ES dává členským státům možnost volby zavést pro pojistné smlouvy výjimku, aby spotřebitel při odstoupení od pojistných smluv nemusel platit žádnou částku, logickou úvahou lze vyvodit, že český zákonodárce pravidlo nezavedl s cílem poskytnout právo na přiměřenou část úplaty i poskytovatelům těchto služeb. Taková úvaha se mně zdá logická a souhlasí s ní i komentář od Hubkové¹⁷⁵.

¹⁷⁰ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 624.

¹⁷¹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 267.

¹⁷² Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 626.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 267.

¹⁷⁵ Hubková In: PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7, s. 1968.

Spotřebitelova lhůta na odstoupení je dlouhá opět třicet dní s tím rozdílem, že den rozhodný pro její počátek je den, kdy bylo oznámení o odstoupení od smlouvy odesláno.

4.3.5. Neobjednané plnění

Posledním zkoumaným ustanovením je úprava závazků plynoucích z neobjednaného plnění. Spotřebitelé jsou ust. § 1851 ObčZ chráněni před službami, které si nevyžádali.

Pokud jsou finanční služby spotřebiteli poskytnuty bez výslovného vyžádání, nemůže mu v souvislosti s tím vzniknout povinnost za ně cokoli platit, ani žádná jiná povinnost.¹⁷⁶

Z neobjednaného plnění neplynou ani žádná práva. Nic ovšem nebrání tomu, aby spotřebitel s podnikatelem následně smlouvu o finanční službě uzavřeli. Zdrojem úpravy je čl. 9 směrnice 2002/65/ES, který zdůrazňuje nutnost jasnosti a zřetelnosti objednávky: „[n]existence odpovědi se nesmí vykládat jako souhlas“.¹⁷⁷

Jde o pravidlo, které odrazuje podnikatele od obtěžování spotřebitele neodbytnými nabídkami služeb a tím chrání spotřebitelovo soukromí. Pokud by podnikatel poskytoval finanční službu bez výslovné a jasné objednávky, kterou může být přijetí nabídky, samotná nabídka, ale i výzva k podání nabídky¹⁷⁸, není spotřebitel povinen za takovou službu zaplatit ani není jinak vázán. Navíc se v těchto případech neuplatní ustanovení o bezdůvodném obohacení jako sankce za svévolné zasahování do soukromé sféry spotřebitele.¹⁷⁹ Ustanovení souvisí s úpravou agresivních obchodních praktik v ZOchSp.

¹⁷⁶ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 268.

¹⁷⁷ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 628.

¹⁷⁸ Hulmák In: Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0, s. 627.

¹⁷⁹ Pelikánová, Pelikán In: ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9, s. 269.

5. Náhled do právní úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem ve Spolkové republice Německo

Jak bylo již výše uvedeno, tuzemská úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem je výrazně ovlivněna právními akty Evropské unie a to jak nařízeními, tak i směrnicemi. Směrnice na rozdíl od nařízení dávají členským státům určitou volnost, protože stanovují pouze cíl, a je na jednotlivých zemích, jak jej dosáhnou. Rozhodla jsem se proto v této kapitole poskytnout stručný náhled do právní úpravy spotřebitelských smluv našich německých sousedů.

Ochrana spotřebitele je v Německu roztržštěná tak jako v České republice do více zákonů. Základní pravidla upravující styk se spotřebitelem a jeho definice jsou obsaženy v tamním občanském zákoníku – BGB. Ten obsahuje všeobecnou právní úpravu smluv uzavíraných se spotřebitelem, zvláštní úpravu jednotlivých smluvních typů a úpravu všeobecných obchodních podmínek. BGB doplňuje tzv. EGBGB - Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche, který zakotvuje informační povinnost vůči spotřebiteli. Dílčí úpravy nalezneme ve speciálních zákonech, které chrání spotřebitele v jednotlivých specifických oblastech, jako je například bezpečnost potravin a jiných produktů nebo ochrana osobních údajů. Pravidla na ochranu spotřebitelů najdeme například v německém zákoně proti nekalé soutěži, tzv. UWG - Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, nebo v zákoně proti omezování hospodářské soutěže, tzv. GWB Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen.

Definice spotřebitele v německém občanském zákoníku je od naší částečně odlišná. Dle ust. § 13 BGB je spotřebitelem „[k]aždá fyzická osoba, která uzavírá právní transakce za účelem, který není převážně obchodní ani samostatně výdělečné povahy“. Německá definice je tedy přesnější než česká a tím předchází sporům, které vznikají při tzv. dual use.

Pravidla upravující ochranu spotřebitele se použijí při uzavírání smluv spotřebitele s podnikatelem. I v německém právním řádu tak jde o párový pojem. Výrobci, dovozci či distributoři však při své činnosti také podléhají pravidlům chránícím spotřebitele. Tyto pravidla jsou obsažena například v zákoně o bezpečnosti výrobků, tzv. ProdSG.¹⁸⁰

Základ ochrany práv spotřebitele je postaven na informační povinnosti podnikatele vůči spotřebiteli. EGBGB vyjmenovává v článku 246 jednotlivé informace, které musí podnikatel spotřebiteli sdělit jasným a srozumitelným způsobem ještě před uzavřením smlouvy. Na rozdíl od naší úpravy není stanovena výslovně podmínka, že musí jít o jazyk, ve kterém se uzavírá

¹⁸⁰ <https://iclg.com/practice-areas/consumer-protection-laws-and-regulations/germany/>amp

smlouva. Samotný výčet povinných informací je pak téměř totožný s českým. Německá úprava pouze nenařizuje poskytnout adresu pro doručování elektronické pošty v rámci povinných údajů týkajících se totožnosti podnikatele. Tak jako čeští podnikatelé, jsou i ti němečtí zbaveni informační povinnosti při uzavírání smluv, které jsou plněny bezprostředně po uzavření smlouvy a nebo je účelem uzavírané smlouvy plnění týkající se vyřizování běžných záležitostí každodenního života.

Interpretace smluvních ujednání mezi spotřebitelem a podnikatelem, která jsou nejednoznačná a lze je vykládat různým způsobem, se dle německého ust. § 305c odst. 2 BGB vykládají tak, že jdou k podnikatelově tíži. České znění tohoto pravidla je formulováno opačně, a to tak, že pokud je obsah smlouvy nejednoznačný, použije se nejpříznivější výklad pro spotřebitele. Ačkoli je pravidlo formulováno zcela opačně, význam zůstává stejný.

Úpravu tzv. zneužívajících klauzulí najdeme v BGB, v rámci úpravy obchodních podmínek, obecná klauzule je obsažena v ust. § 307 ve spojení s § 310, na které navazují ust. § 308 a ust. § 309, které dávají demonstrativní výčet neplatných ujednání. Ust. § 308 je však na rozdíl od ust. § 309, které je neplatné vždy, neplatné jen v případě, že spotřebiteli způsobí nepřiměřenou nevýhodu. Pravidla se však vztahují jen na ujednání nesjednaná individuálně. Je postaveno na jisto, že podmínka není sjednaná individuálně byla-li dána předem bez možnosti spotřebitele o ni jednat.

Generální klauzule vymezuje neplatná ujednání jako taková, která nepřiměřeně znevýhodňují jednu stranu smlouvy v rozporu s požadavky dobré víry například proto, že ujednání je nejasné nebo nesrozumitelné. Dále pak stanovuje vyvratitelnou právní domněnku, že taková jsou ujednání, která jsou v rozporu se základními principy zákonné úpravy jednotlivých smluv a nebo omezují podstatná práva nebo povinnosti plynoucí ze smlouvy tak, že je tím ohroženo dosažení jejího účelu. Tato generální klauzule se vztahuje na vztahy mezi smluvními partnery jakékoli povahy, tedy na právní vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli, ale na rozdíl od české právní úpravy i na vztahy mezi podnikateli navzájem. V rámci smluv uzavřených se spotřebitelem má ustanovení § 308 a ust. § 309 před obecným pravidlem v ust. § 307 aplikační přednost.

Německý výčet se od českého liší, nevztahuje se na individuální smluvní ujednání, ale pouze na obsah v obchodních podmínkách, obsahuje více konkrétních příkladů, například zákaz sjednat přísnější než písemnou formu právního úkonu, který smluvní strana chce provést, nebo zákaz ujednání stanovujících domněnku doručení významných prohlášení druhé smluvní straně. Naopak ve výčtu chybí zákaz ujednání o jakémkoli omezení spotřebitele bránit se a

domáhat se ochrany svých práv prostřednictvím žaloby nebo jiného procesního prostředku, protože tuto problematiku upravuje speciální zákon o žalobách na zdržení se protiprávního jednání v oblasti spotřebitelského práva, tzv. UklaG - Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts - und anderen Verstößen. Dále ve výčtu chybí zákaz ujednání o bezvýhradné povinnosti spotřebitele plnit při současném ujednání o podnikatelově povinnosti plnit za podmínky, jejíž splnění je na jeho libovůli. Nicméně textu směrnice, ve které je tato zneužívající podmínka také uvedena, se může spotřebitel dovolat bez ohledu na to, že tuzemský právní řád nemá odpovídající ustanovení v zákoně.

Podmínky uvedené ve výčtech jsou neplatné a následkem za porušení zákonných ustanovení může být případně i povinnost podnikatele nahradit spotřebiteli škodu a vydat bezdůvodné obohacení.

Spotřebitelovo právo na odstoupení od spotřebitelské smlouvy je podrobně upraveno v ust. § 355 – 361 BGB. Jde o speciální úpravu a subsidiárně se použijí obecná ustanovení o odstoupení od smlouvy v ust. § 346 a násl. BGB. Speciální úprava stanovuje konkrétní podmínky pro odstoupení například od distančních smluv, smluv o spotřebitelském úvěru, timesharingových smluv, spotřebitelských smluv o výstavbě nemovitosti a právní důsledky s tím spojené.

Dle ust. § 355 BGB může spotřebitel od smlouvy odstoupit v procesní lhůtě 14 dnů a bez udání důvodu. Z prohlášení spotřebitele musí být jasné, že si nadále nepřeje být smlouvou vázán. Poskytnutá plnění musí být neprodleně vrácena.

Německá úprava o spotřebitelských smlouvách je propracovanější než v České republice, neboť ochrana spotřebitele má v Německu delší historii. Některá ustanovení na ochranu spotřebitele, například o zneužívajících ujednáních, byla součástí německého právního řádu dříve, než byla přijata směrnice 93/13/EHS.¹⁸¹ Obě právní úpravy však poskytují spotřebiteli v zásadě stejnou míru ochrany.

Úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem je u německých sousedů na vysoké úrovni, ale díky své roztržitosti nepřehledná, což zejména pro průměrného spotřebitele snižuje možnost jejího efektivního využití. Úvahy o zavedení německého spotřebitelského kodexu za účelem posílení právní jistoty spotřebitelů, ale i podnikatelů, jsou dle mého názoru na místě.

¹⁸¹ <https://www.epravo.cz/top/clanky/je-vhodne-v-ceskem-prostredi-prejimat-rozhodnuti-nemeckych-soudu-ohledne-bankovnich-poplatku-spojonych-s-uverem-91564.html?mail>

Závěr

Právní úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem je téma, které zasahuje do života každého člověka ať už s jeho vědomím či bez. Představuje zajištění ochrany práv spotřebitelů při naplňování jejich životních potřeb. Srozumitelnost a přehlednost této materie je proto vysoce společensky významná.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo poskytnout náhled do soukromoprávní úpravy věnující se problematice uzavírání těchto smluv a analyzovat základní a vybraná ustanovení problematiku regulující. Jelikož jsem si zvolila komplexnější přístup zkoumání právní úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem, zařadila jsem na začátek práce i stručnou kapitolu o historickém vývoji těchto pravidel. Následující kapitoly se věnují s ohledem na cíl této práce analýze definic základních pojmů, kterými jsou subjekty spotřebitelských právních vztahů, spotřebitelské smlouvy jako takové a dále analýze konkrétních ustanovení v občanském zákoníku. Jde o ustanovení upravující informační povinnost podnikatele, způsob interpretace smluvních ujednání mezi spotřebitelem a podnikatelem, zakázaná ujednání ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem, zvláštní úpravu odstoupení spotřebitele od smlouvy a dále zvláštní úpravu pro uzavírání smluv o finančních službách distančním způsobem, které jsou z obecné úpravy uzavírání smluv se spotřebitelem vyňaty.

Cílem analýzy bylo zhodnotit funkčnost a přínosnost nastavených pravidel českým zákonodárcem a jejich konformitu s právní úpravou Evropské unie, která je tuzemské úpravě předlohou a minimální nutnou mírou rozsahu právní regulace ochrany spotřebitele. V souvislosti s tím bylo místy komparováno s právní úpravou jiných evropských států a v poslední kapitole byl dán pro srovnání stručný náhled do německé úpravy zkoumané problematiky.

Základní pojmy jsou vymezeny jasně a srozumitelně a spolu s existující judikaturou a odbornou literaturou jsou pravděpodobně všechny neúplnosti právní úpravy vyřešeny a definice těchto pojmů je v souladu s unijními požadavky.

Úprava uzavírání spotřebitelských smluv je postavena tak, aby kompenzovala spotřebitelův handicap vyplývající především z informační asymetrie a slabé vyjednávací síly. Nevýhody plynoucí ze spotřebitelova postavení jsou regulací vyváženy, aniž by byl podnikatel neúměrně zatížen.

Při zkoumání jednotlivých ustanovení bylo nalezeno několik možných výkladových problémů, které by bylo vhodné do budoucna odstranit novelizací zákonných ustanovení, neboť

pro spotřebitele, který je adresátem, by měla být úprava nastavena jednoduše. Přestože výkladové problémy byly judikaturou vyřešeny, novelizace je logicky pro příjemce právních norem snadnější, než se orientovat i v judikatuře k dané věci. V souvislosti s tím by de lege ferenda bylo vhodné znovu zvážit zavedení spotřebitelského kodexu, který by posílil právní jistotu spotřebitelů i podnikatelů a usnadnil orientaci v právní úpravě, která je roztržitá nejen v občanském zákoníku, ale i v mnoha dalších právních předpisech soukromého i veřejného práva, což působí chaoticky. Spotřebitelské právo přesahuje do obou právních větví, ale užitečnost rozdělování právní úpravy z tohoto hlediska v praxi u spotřebitelského práva chybí.

Podobně chaotická právní úprava však existuje i v sousedním Německu, je tedy otázkou, zda neuspořádanost právní úpravy není důsledkem vysokého počtu právních předpisů Evropské unie, která toto právní odvětví stále upravuje.

Celkově je však z materiálního hlediska úprava obchodních smluv se spotřebitelem zdařilá, je významným nástrojem k zajištění bezpečné pozice spotřebitele při uzavírání smluv, a naopak podnikatele nijak nepřiměřenými náklady nezatěžuje.

Seznam použitých zkratek

EU	Evropská unie
ESD	Evropský soudní dvůr, Soudní dvůr Evropské unie
ÚS	Ústavní soud
ObčZ64	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZoOchSp	zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
ŽZ	Živnostenský zákon
ZoSpÚ	zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
EGBGB	Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (uvozovací zákon k německému občanskému zákoníku)
ust.	ustanovení

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam právních předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele,

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru,

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání,

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu,

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob,

Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů,

Zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku,

Zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci,

Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a změně některých souvisejících zákonů,

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže,

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách,

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů,

Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání,

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků,

Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů,

Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník (slovenský občanský zákoník),

Zákon č. 250/2007 Z. z., o ochrane spotrebiteľ'a a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

Zákon č. 195/1896 RGBl, Bürgerliches Gesetzbuch, (německý občanský zákoník),

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (uvozovací zákon k německému občanskému zákoníku)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91,

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu

a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES,

Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku,

Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách),

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

2. Seznam použité literatury

BEJČEK, ŠILHÁN. Obchodní smlouvy: závazky v podnikání. V Praze: C.H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-574-9.

ČERNÁ, ŠTENGLOVÁ, PELIKÁNOVÁ, DĚDIČ a kol. Obchodní právo: podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-333-4.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-187-3.

ELIÁŠ a kolektiv. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2.

HENDRYCH a kol. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1.

Hulmák a kolektiv: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-535-0.

HULVA, Tomáš. Ochrana spotřebitele. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-064-5.

KINCL, Jaromír. Všeobecné dějiny státu a práva. 1. vyd. Praha: Panorama, 1983.

LAVICKÝ a kolektiv. Občanský zákoník I. Obecná část (§303-654). Komentář. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-852-8.

MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 2003. 3. přepracované vydání ISBN 80-7201-433-1.

ONDŘEJ. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-446-9.

PETROV, VÝTISK, BERAN a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-747-7.

ROZEHNAL, Aleš. Obchodní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, ISBN 978-80-7380-524-1.

SELUCKÁ a kolektiv. Koupě a prodej: nový občanský zákoník, společná evropská právní úprava prodeje. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-471-1.

SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v soukromém právu. V Praze: C. H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-037-9.

ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, DVOŘÁK T., SVOBODA, PAVLÍK a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek I (obecná část). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA, PELIKÁNOVÁ, PELIKÁN, BÁNYAIOVÁ a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520), 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9.

3. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. 7. 1997, sp. zn. C-269/95 - Benincasa v. Dentalkit,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. 7. 1998, sp. zn. C-210/96 - Gut Springenheide a Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 6. 2009, sp. zn. C-243/08 - Pannon GSM,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. 7. 2012, sp. zn. C-49/11 Content Services,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. C-92/11 - RWE Vertrieb,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. C-26/13 - Kásler a Káslerné Rábai,

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 6. 2020, sp. zn. C-301/18 – Leonhard,
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09,

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 1930/11,

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/2013,

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. II. ÚS 2778/19,

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1760/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2013, sp. zn. 33 Cdo 603/2012.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12.2013, sp. zn. Cpjn 200/2013.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 340/2013.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1305/2016.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7.2016, sp. zn. 32 Cdo 4459/2014.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 32 Cdo 4219/2016.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 33 Cdo 961/2017.

4. Seznam použitých internetových zdrojů

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/novy_program_pro_spotrebitele_-_informativni_prehled.pdf, s. 1.

Výkladové stanovisko č. 22 Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 9. 4. 2014 (online), cit. 14. 6. 2022, dostupné z http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Stanovisko_22.pdf

<https://iclg.com/practice-areas/consumer-protection-laws-and-regulations/germany/amp>

<https://www.czso.cz/csu/czso/v-case-covidu-jsme-vice-telefonovali-i-nakupovali-online>

<https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/eu-a-spotrebitel/aktuality-z-eu/strategie-spotrebitelske-politiky-na-unijni-urovni--3287/>

<https://www.mpo.cz/zprava7587.html>

<https://www.epravo.cz/top/clanky/je-vhodne-v-ceskem-prostredi-prejimat-rozhodnuti-nemeckych-soudu-ohledne-bankovnich-poplatku-spojonych-s-uverem-91564.html?mail>

Obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou smluv uzavíraných se spotřebitelem obsaženou převážně v občanském zákoníku v rámci ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem. Nejprve podává stručný přehled historického vývoje právní úpravy související s ochranou spotřebitele. Následuje analýza základních pojmů této problematiky, kterými jsou spotřebitel a podnikatel, a vymezení obchodní smlouvy uzavírané se spotřebitelem. V návaznosti na to dává práce přehled právních předpisů ČR, které se problematiky dotýkají. Následně se práce zaměřuje na analýzu a zhodnocení obecných pravidel procesu uzavírání smluv se spotřebitelem v občanském zákoníku a analýzu a zhodnocení právní úpravy smluv o finančních službách uzavíraných se spotřebitelem distančním způsobem v občanském zákoníku. Konkrétně se zabývá v rámci obecných pravidel procesu uzavírání spotřebitelských smluv ustanoveními o informační povinnosti podnikatele, o pravidlech interpretace obsahových náležitostí spotřebitelských smluv, o zakázaných ujednáních ve spotřebitelských smlouvách a o zvláštních pravidlech při odstoupení spotřebitele od smlouvy. V rámci právní úpravy spotřebitelských smluv o finančních službách uzavíraných způsobem na dálku tato práce rozebírá ustanovení o informační povinnosti podnikatele a o závaznosti sdělených předmluvních informací, ustanovení upravující telefonní komunikaci se spotřebitelem, ustanovení upravující odstoupení spotřebitele od takové smlouvy a ustanovení o neobjednaném plnění. Práce je průběžně v textu komparována a v poslední kapitole je obecná úprava obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem porovnána s německou právní úpravou. Cílem práce je porozumět významu zvláštní právní úpravy obchodních smluv uzavíraných se spotřebitelem, analyzovat a zhodnotit účinnou právní úpravu, případně navrhnout doporučení de lege ferenda.

Klíčová slova:

spotřebitel, podnikatel, spotřebitelská smlouva, smlouva o finanční službě, distanční smlouva, ochrana spotřebitele, informační povinnost, zakázaná ujednání

Business contract concluded with consumers

Abstract

This thesis deals with the legal regulation of contracts concluded with consumers contained mainly in the Civil Code under the provisions on obligations under contracts concluded with consumers. It starts with a brief overview of historical development of consumer protection legislation. This is followed by an analysis of basic concepts, specifically definition of consumer and the trader, and also description of commercial contracts concluded with consumers. Following this, the work provides a complex overview of the relevant Czech legislation. Subsequently, the thesis focuses on the analysis and evaluation of the general rules of the process of concluding contracts with consumer in the Civil Code and also an analysis and evaluation of current legal regulation of contracts on financial services concluded with consumers by distance form. Specifically, it deals within the general rules of the consumer contract process, information obligation of the trader, rules on the interpretation of the content of consumer contracts, prohibited terms in consumer contracts and specific rules on withdrawal of consumer from the contract. Within the framework of the financial services contracts legislation concluded by distance, the following analyses the provisions on the information obligation of the trader and on the binding nature of pre-contractual information, provisions governing telephone communication with consumer, provisions on non-ordered performance. The work is continuously compared in the text and in the last chapter the general regulation of commercial contracts concluded with consumers is compared with the German legislation. The aim of the thesis is to understand the importance of special legal regulation of commercial contracts concluded with consumers, analyse and evaluate currently effective legislation and, where appropriate, propose *de lege ferenda* recommendations.

Keywords:

consumer, trader, consumer contract, financial services contract, distance contract consumer protection, information obligations, unfair terms and conditions in consumer contracts